

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

NILO JÄÄSKINEN

25 päivänä kesäkuuta 2013¹

Asia C-131/12

Google Spain SL ja

Google Inc.

vastaan

Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) ja

Mario Costeja González

(Ennakkoratkaisupyyntö – Audiencia Nacional (Espanja))

World Wide Web — Henkilötiedot — Internethakukone — Tietosuojadirektiivi 95/46 — 2 artiklan b ja d alakohdan, 4 artiklan 1 kohdan a ja c alakohdan, 12 artiklan b alakohdan ja 14 artiklan a alakohdan tulkinta — Alueellinen soveltamisala — Jonkin jäsenvaltion alueella olevan toimipaikan käsite — Aineellinen soveltamisala — Henkilötietojen käsittely — Henkilötietojen rekisterinpitäjän käsite — Tietojen poistamista ja suojaamista koskeva oikeus — Oikeus tulla unohdetuksi — Euroopan unionin perusoikeuskirja — 7, 8, 11 ja 16 artikla

I Johdanto

1. Samuel D. Warren ja Louis D. Brandeis valittivat vuonna 1890 Harvard Law Review -lehteen kirjoittamassaan urauurtavassa artikkelissa ”The Right to Privacy” (Oikeus yksityisyyteen) sitä,² että ”uudet keksinnöt ja liiketoimintatavat”, kuten ”pikakamerat ja sanomalehdet, ovat tunkeutuneet yksityis- ja perhe-elämän pyhälle alueelle”. Samassa artikkelissa he totesivat, että ”henkilöiden suojelussa on siirryttävä uuteen vaiheeseen”.

2. Nykyisin henkilötietojen ja yksityisyyden suojelu on yhä tärkeämpää. Mitkä tahansa henkilötietoja sisältävät sisällöt, olivatpa ne sitten tekstimuodossa tai audiovisuaalisena aineistona, voidaan välittömästi ja pysyvästi muuttaa maailmanlaajuisesti saatavilla olevaan digitaaliseen muotoon. Internet on mullistanut elämämme poistamalla tekniset ja rakenteelliset tiedon levittämisen ja vastaanottamisen esteet, ja siitä on tullut alusta monille tietoyhteiskunnan palveluille. Tästä kaikesta on hyötyä kuluttajille, yrityksille ja koko yhteiskunnalle. Se on kuitenkin myös synnyttänyt ennakoimattomia tilanteita, joissa on löydettävä tasapaino yhtäältä erilaisten perusoikeuksien, kuten sananvapauden, tiedonvälityksen vapauden ja elinkeinovapauden, ja toisaalta henkilötietojen suojelun ja ihmisten yksityisyyden suojelun välillä.

1 — Alkuperäinen kieli: englanti.

2 — Harvard Law Review, osa IV, nro 5, 15.12.1890.

3. Henkilötiedot voivat tulla esiin internetissä kolmessa eri tilanteessa. Ensimmäisessä tilanteessa henkilötietoja julkaistaan millä tahansa internetsivulla³ (jäljempänä lähdesivu).⁴ Toisessa tilanteessa internethakukone näyttää hakutuloksen, joka ohjaa internetin käyttäjän lähdesivulle. Kolmannessa tilanteessa, joka on muita piilotetumpi, internetin käyttäjä tekee internethakukoneen avulla haun, jonka yhteydessä hakukoneen palveluntarjoajalle siirtyy automaattisesti joitakin tämän käyttäjän henkilötietoja, kuten IP-osoite, josta haku tehdään.⁵

4. Unionin tuomioistuin on jo todennut asiassa Lindqvist antamassaan tuomiossa, että ensimmäiseen tilanteeseen sovelletaan direktiiviä 95/46/EY (jäljempänä tietosuojadirektiivi tai direktiivi).⁶ Käsiteltävä asia ei koske kolmatta tilannetta, mutta kansalliset tietosuojaviranomaiset ovat panneet vireille hallinnollisia menettelyjä, joissa on tarkoitus selvittää, missä laajuudessa Euroopan unionin tietosuojasääntöjä sovelletaan internethakukoneiden käyttäjiin.⁷

5. Käsiteltävässä asiassa esitetty ennakkoratkaisupyyntö liittyy toiseen tilanteeseen. Pyyntö on esittänyt Audiencia Nacional (Espanjan ylimmän oikeusasteen tuomioistuin) asiassa, jossa ovat vastakkain yhtäältä Google Spain SL ja Google Inc. (jäljempänä yhdessä tai erikseen Google) ja toisaalta Agencia Española de Protección de Datos (jäljempänä AEPD) ja Mario Costeja González (jäljempänä rekisteröity). Oikeudenkäynti koskee tietosuojadirektiivin soveltamista internethakukoneeseen, jota ylläpitävänä palveluntarjoajana on Google. Kansallisessa oikeudenkäynnissä on kiistatonta, että espanjalainen sanomalehti on julkaissut rekisteröidystä tiettyjä henkilötietoja kahdessa vuonna 1998 ilmestyneessä painetussa numerossaan, jotka kummatkin julkaistiin myöhemmin internetissä sähköisessä muodossa. Rekisteröity katsoo nyt, ettei tämän tiedon pitäisi enää näkyä Googlen operoiman internethakukoneen antamissa hakutuloksissa, kun hänen etu- ja sukunimillään haetaan tietoja.

6. Unionin tuomioistuimelle esitetyt kysymykset jakautuvat kolmeen ryhmään.⁸ Ensimmäinen kysymysryhmä koskee unionin tietosuojasääntöjen *alueellista soveltamisalaa*. Toinen kysymysryhmä käsittelee seikkoja, jotka liittyvät internethakukoneen palveluntarjoajan⁹ oikeudelliseen asemaan direktiivin ja erityisesti sen *aineellisen soveltamisalan* näkökulmasta. Kolmas ja viimeinen kysymys

3 — Internet sisältää tosiasiaa kaksi pääpalvelua, jotka ovat World Wide Web ja sähköpostipalvelut. Internet on ollut toisiinsa liitettyjen tietokoneiden verkostona olemassa eri muodoissa jo melko kauan; ensin oli Arpanet (Yhdysvallat), ja vasta 1990-luvun alussa otettiin käyttöön vapaapääsyinen avoin verkko www-osoitteineen ja yhteisine koodirakenteineen. Historiallisesta näkökulmasta katsottuna oikea termi internetille olisi World Wide Web. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä vakiintuneen käytön ja tehtyjen termivalintojen perusteella jäljempänä käytetään verkon World Wide Web -osasta puhuttaessa kuitenkin ensisijaisesti termiä internet.

4 — Internetsivujen sijainnin määrittelyssä käytetään yksilöllisiä osoitteita, niin sanottuja URL-osoitteita (Uniform Resource Locator), joiden järjestelmä otettiin käyttöön vuonna 1994. Internetsivu voidaan avata kirjoittamalla sen URL-osoite suoraan internetselaimen tai domain-nimen avulla. Internetsivut on koodattava merkintäkielellä. Hypertext Markup Languagea (HTML) eli hypertekstin merkintäkieltä käytetään eniten internetsivujen laadinnassa ja muiden internetselaimessa esitettävien tietojen laadinnassa.

5 — Näiden kolmen tilanteen yleisyyttä voidaan havainnollistaa seuraavien tietojen avulla (saatavilla olevat luvut eivät kuitenkaan ole täsmällisiä): Arvioiden mukaan internetissä on ensinnäkin yli 600 miljoonaa sivustoa. Näillä sivustoilla on ilmeisesti yli 40 miljardia internetsivua. Toiseksi hakukoneita vaikuttaa olevan huomattavasti vähemmän: merkittäviä hakukoneita on arviolta alle 100, ja Google näyttää tällä hetkellä hallitsevan merkittävää osuutta niiden markkinoista. Googlen hakukoneen sanotaan perustuvan hyvin suorituskykyisiin webcrawler-ohjelmiin, tehokkaisiin indeksointijärjestelmiin ja tekniikkaan (mukaan luettuna patentoitu PageRank-hakualgoritmi), jonka avulla hakutulokset voidaan eritellä sen mukaan, kuinka merkityksellisiä ne ovat internetin käyttäjälle (ks. López-Tarruella, A., ”Introduction: Google Pushing the Boundaries of Law”, *Google and the Law. Empirical Approaches to Legal Aspects of Knowledge-Economy Business Models*, toim. López-Tarruella, A., T.M.C. Asser Press, The Hague, 2012, s. 1–8, s. 2). Kolmanneksi yli kolmasosa eurooppalaisista käyttää internetiä, ja jos he käyttävät myös hakukoneita, ne voivat kerätä ja käsitellä heidän henkilötietojaan.

6 — Yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24.10.1995 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY (EYVL L 281, s. 31).

7 — Ks. yleisesti 29 artiklalla perustetun tietosuojatyöryhmän lausunto 1/2008 hakukoneisiin liittyvistä tietosuojakysymyksistä (WP 148). Jäsenvaltioiden tietosuojaviranomaiset tutkivat parhaillaan, millaista tietosuojapolitiikkaa Google soveltaa hakukoneensa käyttäjiin. Tätä työtä johtaa Ranskan tietosuojaviranomainen CNIL. Ks. äskettäisestä kehityksestä 29 artiklalla perustetun tietosuojatyöryhmän Googllelle osoittama 16.10.2012 päivätty kirje, joka on saatavilla jäljempänä alaviitteessä 22 mainitulla internetsivustolla.

8 — Jäljempänä 19 kohta.

9 — ”Internethakukoneella” viitataan jäljempänä ohjelmistojen ja välineiden sellaiseen yhdistelmään, jonka avulla internetistä voidaan etsiä tekstiä ja audiovisuaalista sisältöä. Tässä ratkaisuehdotuksessa ei käsitellä erityiskysymyksiä, jotka liittyvät tiettyssä internetin verkkotunnuksessa (tai internetsivustolla), kuten <http://curia.europa.eu>, toimiviin hakukoneisiin. Hakukoneen käyttöön tarjoavasta palveluntarjoajasta käytetään nimitystä ”internethakukoneen palveluntarjoaja”. Käsiteltävässä asiassa Google Inc. näyttää olevan se palveluntarjoaja, joka antaa käyttöön Googlen hakukoneen ja monia muita täydentäviä hakutoimintoja, kuten maps.google.com ja news.google.comin.

koskee niin sanottua *oikeutta tulla unohdetuksi* ja sitä, voivatko rekisteröidyt vaatia, etteivät hakukoneet enää johda joihinkin tai mihinkään heitä koskeviin hakutuloksiin. Unionin tuomioistuin ei ole aiemmin käsitellyt mitään näistä kysymyksistä, jotka tuovat myös esiin tärkeitä perusoikeuksien suojaan liittyviä näkökohtia.

7. Tämä lienee ensimmäinen kerta, kun unionin tuomioistuinta pyydetään tulkitsemaan direktiiviä internethakukoneiden yhteydessä; tämä kysymys on kuitenkin ilmeisen ajankohtainen kansallisille tietosuojaviranomaisille ja jäsenvaltioiden tuomioistuimille. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on kertonut, että sillä on käsiteltävänä useita vastaavia asioita.

8. Merkittävin unionin tuomioistuimen käsiteltävänä ollut tietosuojakysymyksiä ja internetiä koskenut asia oli Lindqvist.¹⁰ Siinä ei kuitenkaan tarkasteltu internethakukoneita. Direktiiviä on sen sijaan tulkittu useissa eri asioissa. Niistä erityisen merkityksellisiä ovat asiat Österreichischer Rundfunk,¹¹ Satakunnan Markkinapörssi ja Satamedia¹² ja Volker und Markus Schecke ja Eifert.¹³ Internethakukoneiden suhdetta immateriaalioikeuksiin ja tuomioistuinten toimivaltaan on lisäksi käsitelty unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, joka perustuu asioihin Google France ja Google, Portakabin, L'Oréal ym., Interflora ja Interflora British Unit sekä Wintersteiger.¹⁴

9. Direktiivin antamisen jälkeen SEUT 16 artiklaan ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 8 artiklaan (jäljempänä perusoikeuskirja) on sisällytetty henkilötietojen suojaamista koskeva määräys. Komissio teki lisäksi vuonna 2012 ehdotuksen yleiseksi tietosuojasetukseksi,¹⁵ jolla on tarkoitus korvata direktiivi. Käsiteltävä riita-asia on kuitenkin ratkaistava voimassa olevan lainsäädännön perusteella.

10. Käsiteltävään ennakkoratkaisupyyntöön vaikuttaa se, että silloin kun komission direktiiviehdotus vuonna 1990 tehtiin, internetiä ei ollut olemassa sen nykymerkityksessä Word Wide Webinä eikä hakukoneitakaan ollut. Ajankohtana, jona direktiivi annettiin vuonna 1995, internetin kehitys oli vasta alkamassa ja ensimmäisiä alkeellisia hakukoneita alkoi ilmaantua, mutta kukaan ei voinut ennakoida, kuinka perinpohjaisesti internet muuttaisi maailmaa. Nykyään lähes kaikkien, joilla on älypuhelin tai tietokone, voidaan katsoa harjoittavan internetissä toimintaa, johon direktiiviä saatettaisiin soveltaa.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Tietosuojadirektiivi

11. Direktiivin 1 artiklassa säädetään, että tämän direktiivin mukaisesti jäsenvaltioiden on henkilötietojen käsittelyssä turvattava yksilöille heidän perusoikeutensa ja -vapautensa ja erityisesti heidän oikeutensa yksityisyyteen.

12. Direktiivin 2 artiklassa määritellään muun muassa käsitteet ”henkilötiedot” ja ”rekisteröity”, ”henkilötietojen käsittely”, ”rekisterinpitäjä” ja ”sivullinen”.

13. Direktiivin 3 artiklan nojalla direktiiviä sovelletaan osittain tai kokonaan automatisoituun tietojenkäsittelyyn sekä tietyissä tapauksissa henkilötietojen manuaaliseen käsittelyyn.

10 — Asia C-101/01, tuomio 6.11.2003 (Kok., s. I-12971).

11 — Yhdistetyt asiat C-465/00, C-138/01 ja C-139/01, Österreichischer Rundfunk ym., tuomio 20.5.2003 (Kok., s. I-4989).

12 — Asia C-73/07, Satakunnan Markkinapörssi ja Satamedia, tuomio 16.12.2008 (Kok., s. I-9831).

13 — Yhdistetyt asiat C-92/09 ja C-93/09, Volker und Markus Schecke ja Eifert, tuomio 9.11.2010 (Kok., s. I-11063).

14 — Yhdistetyt asiat C-236/08-C-238/08, Google France ja Google, tuomio 23.3.2010 (Kok., s. I-2417); asia C-558/08, Portakabin, tuomio 8.7.2010 (Kok., s. I-6963); asia C-324/09, L'Oréal ym., tuomio 12.7.2011 (Kok., s. I-6011); asia C-323/09, Interflora ja Interflora British Unit, tuomio 22.9.2011 (Kok., s. I-8625) ja asia C-523/10, Wintersteiger, tuomio 19.4.2012.

15 — Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta yksilöiden suojelusta tietojenkäsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuojasetus), KOM(2012) 11 lopullinen.

14. Direktiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on sovellettava henkilötietojen käsittelyyn kansallisia säännöksiä, jotka se antaa tämän direktiivin mukaisesti, jos käsittely suoritetaan kyseisen jäsenvaltion alueella sijaitsevassa rekisterinpitäjän toimipaikassa tai jos rekisterinpitäjä ei ole sijoittautunut unionin alueelle mutta käyttää henkilötietojen käsittelyssä automatisoituja tai muunlaisia välineitä, jotka sijaitsevat kyseisen jäsenvaltion alueella.

15. Direktiivin 12 artiklassa säädetään rekisteröidyn ”tiedonsaantioikeudesta”, joka koskee rekisterinpitäjän käsittelemiä rekisteröidyn henkilötietoja, ja 14 artiklassa rekisteröidyn ”oikeudesta vastustaa” henkilötietojensa käsittelyä tietyissä tilanteissa.

16. Direktiivin 29 artiklassa perustetaan neuvoo-antava ja itsenäinen tietosuojatyöryhmä, joka koostuu muun muassa jäsenvaltioiden tietosuojaviranomaisista (jäljempänä tietosuojatyöryhmä).

B Kansallinen lainsäädäntö

17. Direktiivi on saatettu osaksi Espanjan oikeutta henkilötietojen suojasta annetulla lailla nro 15/1999.¹⁶

III Tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

18. Espanjassa laajalevikkoinen sanomalehti julkaisi vuoden 1998 alussa painetussa numerossaan kaksi ilmoitusta, joissa käsiteltiin maksamattomien sosiaaliturvamaksujen vuoksi takavarikoidun kiinteän omaisuuden huutokauppaa. Omaisuuden omistajan kerrottiin olevan rekisteröity. Myöhemmin sanomalehden julkaisija saattoi sanomalehden sähköisen version saataville internetiin.

19. Rekisteröity otti marraskuussa 2009 yhteyttä sanomalehden julkaisijaan väittäen, että kun hänen etu- ja sukunimillään haetaan tietoja Googlen hakukoneella, saadaan viittaus sanomalehden internetsivuille, joilla on kiinteän omaisuuden huutokauppaan liittyvät ilmoitukset. Hänen mukaansa maksamattomiin sosiaaliturvamaksuihin liittyvä takavarikko oli päättynyt ja ratkaistu jo vuosia sitten eikä sillä ollut enää merkitystä. Julkaisija vastasi rekisteröidylle, ettei tämän tietoja voitu poistaa, koska julkaiseminen oli tapahtunut työ- ja sosiaaliministeriön määräyksestä.

20. Rekisteröity otti helmikuussa 2010 yhteyttä Google Spainiin ja vaati, ettei Googlen hakukoneessa hänen etu- ja sukunimillään tehdyn haun tuloksissa saanut näkyä linkkejä kyseiseen sanomalehteen. Google Spain välitti vaatimuksen Google Inc.:lle, jonka kotipaikka on Kaliforniassa Yhdysvalloissa, koska se katsoi tämän olevan kyseistä internethakupalvelua tarjoava yritys.

21. Rekisteröity teki tämän jälkeen AEPD:lle kantelun ja vaati, että tämä velvoittaa julkaisijan poistamaan julkaisun tai muuttamaan sitä niin, etteivät hänen henkilötietonsa näkyisi, tai käyttämään hakukoneiden tarjoamia välineitä hänen henkilötietojensa suojaamiseksi. Hän vaati myös, että Google Spain tai Google Inc. velvoitetaan poistamaan tai kätkemään hänen tietonsa, jotta ne eivät sisältyisi niiden hakutuloksiin ja esittäisi linkkejä sanomalehteen.

22. AEPD:n johtaja teki 30.7.2010 päätöksen, jossa hän hyväksyi rekisteröidyn Google Spainia ja Google Inc:ä vastaan esittämän vaatimuksen ja velvoitti ne ryhtymään tarpeellisiin toimiin tietojen poistamiseksi rekisteristään ja estämään pääsyn niihin tulevaisuudessa mutta jossa hän hylkäsi julkaisijaa kohtaan esitetyn vaatimuksen. Vaatimus hylättiin sillä perusteella, että tietojen julkaisemisella lehdistössä oli ollut laillinen peruste. Google Spain ja Google Inc. vaativat ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa kahdessa valituksessa AEPD:n päätöksen kumoamista.

¹⁶ — BOE nro 298, 14.12.1999, s. 43088.

23. Audiencia Nacional on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1. [Direktiivin] ja siten myös Espanjan tietosuoja säännösten alueellinen soveltamisala:

1.1. Onko tulkittava, että kyseessä on [direktiivin] 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettu ’toimipaikka’, jos yksi tai useampi seuraavista edellytyksistä täyttyy:

- hakukoneen tarjoava yritys perustaa jäsenvaltioon sivuliikkeen tai tytäryhtiön, jonka tehtävänä on markkinoida ja myydä hakukoneen mainospaikkoja ja jonka toiminta kohdistuu kyseisen valtion asukkaisiin

tai

- emoyhtiö nimittää kyseisessä valtiossa sijaitsevan tytäryhtiön edustajakseen ja kahden konkreettisen rekisteröintijärjestelmän, jotka sisältävät mainitun yrityksen kanssa mainossopimuksen tehneiden asiakkaiden tietoja, rekisterinpitäjäksi

tai

- jäsenvaltiossa sijaitseva sivuliike tai tytäryhtiö siirtää emoyhtiölle, jonka kotipaikka on Euroopan unionin ulkopuolella, rekisteröityjen henkilöiden sekä toimivaltaisten viranomaisten esittämät tietosuoja koskevan oikeuden noudattamiseen liittyvät pyynnöt ja vaatimukset, vaikka mainittu yhteistyö olisi vapaaehtoista?

1.2. Onko [direktiivin] 4 artiklan 1 kohdan c alakohtaa tulkittava siten, että kyseessä on ’kyseisen jäsenvaltion alueella sijaitsevien välineiden käyttö’,

jos hakukone käyttää webcrawler-ohjelmia tai hakurobotteja kyseisen jäsenvaltion palvelimille sijoitetuilla internetsivuilla olevien tietojen paikallistamiseksi ja indeksoimiseksi

tai

jos se käyttää jäsenvaltion omaa verkkotunnusta ja järjestää haut ja tulokset kyseisen jäsenvaltion kielen mukaisesti?

1.3. Onko [direktiivin] 4 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettuna välineiden käyttönä pidettävä internethakukoneiden indeksoimien tietojen tilapäistä tallentamista? Jos vastaus viimeksi mainittuun kysymykseen on myöntävä, onko katsottava, että tällainen liityntäperuste täyttyy, jos yritys kieltäytyy paljastamasta näiden indeksien tallennuspaikkaa kilpailusyihin vedoten?

1.4. Riippumatta edeltäviin kysymyksiin annettavista vastauksista ja erityisesti siltä varalta, että unionin tuomioistuin toteaisi, etteivät direktiivin 4 artiklassa säädetyt liityntäperusteet täyty, kysytään,

onko [direktiiviä] perusoikeuskirjan 8 artiklan valossa sovellettava jäsenvaltiossa, jossa riidan painopiste sijaitsee ja jossa Euroopan unionin kansalaisten oikeudet voidaan turvata tehokkaimmin?

2. Hakukoneiden toiminta sisällöntarjoajina suhteessa [direktiiviin]:
- 2.1. Sisällöntarjoajana olevan google-yrityksen internethakukoneen toiminta, joka käsittää sivullisten verkossa julkaisemien tai siihen liittämien tietojen paikallistamisen, automaattisen indeksoinnin ja tilapäisen tallentamisen sekä lopuksi tietojen saattamisen internetin käyttäjien käyttöön tietyssä etusijajärjestyksessä, silloin kun mainittuihin tietoihin sisältyy kolmansien henkilöiden henkilötietoja
- Onko kuvatus toiminnan tulkittava sisältyvän [direktiivin] 2 artiklan b alakohdassa tarkoitetun käsitteen 'henkilötietojen käsittely' piiriin?
- 2.2. Jos edeltävään kysymykseen vastataan myöntävästi, edellä kuvatus kaltaisesta toiminnasta on kysyttävä, onko [direktiivin] 2 artiklan d alakohtaa tulkittava siten, että Google-hakukonetta ylläpitävää yritystä on pidettävä hakukoneen indeksoimien internetsivuihin sisältyvien henkilötietojen 'rekisterinpitäjänä'?
- 2.3. Jos edeltävään kysymykseen vastataan myöntävästi, voiko kansallinen tietosuojaviranomainen (tässä tapauksessa [AEPD]) vaatia [direktiivin] 12 artiklan b alakohdassa ja 14 artiklan a alakohdassa säädettyjen oikeuksien suojaamiseksi suoraan Google-yritykseltä, että sen hakukoneen indekseistä poistetaan sivullisten julkaisemia tietoja, esittämättä vaatimusta ensin tai samanaikaisesti sen internetsivun haltijalle, jolle mainitut tiedot sisältyvät?
- 2.4. Jos edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi, kysytään, sulkeutuuko hakukoneiden velvollisuus suojata kyseisiä oikeuksia pois, jos sivulliset ovat laillisesti julkaisseet henkilötietoja sisältävät tiedot ja jos ne ovat edelleen alkuperäisellä internetsivulla?
3. Seuraava kysymys koskee peruuttamis- ja/tai vastustamisoikeuden ulottuvuutta suhteessa oikeuteen tulla unohdetuksi.
- 3.1. Onko tulkittava, että [direktiivin] 12 artiklan b alakohdan mukaiset tietojen poistamista ja suojaamista koskevat oikeudet ja 14 artiklan a alakohdan mukainen vastustamisoikeus käsittävät sen, että rekisteröity voi vaatia hakukoneita estämään henkilöään koskevien, sivullisten internetsivuilla julkaistujen tietojen indeksoinnin vedoten tahtoonsa siitä, etteivät internetin käyttäjät saa tutustua näihin tietoihin, kun hän katsoo tietojen voivan aiheuttaa hänelle haittaa tai jos hän haluaa niiden tulevan unohdetuiksi, vaikka kyse olisi sivullisten laillisesti julkaisemista tiedoista?"

24. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet Google, Espanjan, Kreikan, Italian, Itävallan ja Puolan hallitukset sekä Euroopan komissio. Puolan hallitusta lukuun ottamatta kaikki edellä mainitut ja rekisteröidyn edustaja osallistuivat 26.2.2013 pidettyyn istuntoon, jossa ne esittivät suulliset lausumansa.

IV Alustavat huomautukset

A Johdanto

25. Keskeinen kysymys käsiteltävässä asiassa on se, miten internethakukoneen palveluntarjoajan asemaa olisi tulkittava käytössä olevien tietosuojaa koskevien unionin oikeudellisten välineiden ja erityisesti direktiivin perusteella. Tätä varten on valaisevaa käsitellä aluksi lyhyesti tietosuojan, internetin ja internethakukoneiden kehitystä.

26. Kun direktiivistä neuvoteltiin ja se hyväksyttiin vuonna 1995,¹⁷ sen aineellinen soveltamisala määritettiin laajaksi. Niin tehtiin, jotta voitiin kuroa kiinni teknistä kehitystä rekisterinpitäjien suorittamassa tietojen käsittelyssä, joka tapahtui hajautetummin kuin tietojen käsittely arkistointijärjestelmissä, jotka perustuivat perinteisiin keskitettyihin tietokantoihin, ja joka käsitti myös uudenlaisia henkilötietolajeja, kuten kuvia, ja prosessointitekniikoita, kuten vapaita tekstihakuja.¹⁸

27. Vuonna 1995 yleinen pääsy internetiin oli uusi ilmiö. Nyt lähes kaksi vuosikymmentä myöhemmin saatavilla oleva digitaalinen sisältö on lisääntynyt räjähdysmäisesti. Se on helposti saatavilla, siihen on helppo tutustua ja sitä on helppo levittää sosiaalisen median kautta ja ladata eri laitteisiin, kuten taulutietokoneisiin, älypuhelimiin ja kannettaviin tietokoneisiin. On kuitenkin selvää, ettei yhteisön lainsäätävä pystynyt ennakoimaan internetin kehittymistä maailmanlaajuisesti tietovarastoksi, johon on yleinen pääsy ja josta voidaan missä tahansa hakea tietoa.

28. Käsiteltävän ennakkoratkaisupyynnön ytimessä on se, että internet lisää ja helpottaa tiedon välittämistä ennakoimattomalla tavalla.¹⁹ Siinä missä kirjapainon keksiminen 1400-luvulla mahdollisti sen, että kopioita saatettiin tehdä rajattomasti, kun ne oli tätä ennen pitänyt kirjoittaa käsin, aineiston lataaminen internetiin antaa saataville suuren määrän tietoa, joka olisi aiemmin löytynyt mahdollisesti vaivalloisten hakujen jälkeen ja jonka fyysinen saatavuus on niukkaa. Internetissä oleva tieto on yleisesti saatavilla kaikkialla paitsi maissa, joissa viranomaiset ovat rajoittaneet internetin käyttöä erilaisten teknisten välineiden (kuten sähköisten palomuurien) avulla tai joissa televiestintäyhteyksien käyttöä valvotaan tai yhteyksiä ei ole laajasti käytettävissä.

29. Tämän kehityksen myötä direktiivin potentiaalinen soveltamisala on kasvanut nykymaailmassa yllättävän laajaksi. Otetaan esimerkiksi Eurooppa-oikeuden professori, joka on ladannut unionin tuomioistuimen internetsivustolta unionin tuomioistuimen keskeisen oikeuskäytännön omalle kannettavalle tietokoneelleen. Direktiivin sanamuodon mukaan professoria voitaisiin pitää sivullisilta saatujen henkilötietojen rekisterinpitäjänä. Professorilla hallussaan olevat tiedostot sisältävät henkilötietoja, joita käsitellään automaattisesti hauissa ja kyselyissä, joita ei suoriteta yksinomaan henkilökohtaisessa tai kotitaloutta koskevassa toiminnassa. Vaikuttaa itse asiassa siltä, että nykyisin kuka tahansa, joka lukee sanomalehteä taulutietokoneelta tai seuraa sosiaalista mediaa älypuhelimella, suorittaa automaattista henkilötietojen käsittelyä ja kuuluu potentiaalisesti direktiivin soveltamisalaan, sikäli kuin hän ei toimi tässä yhteydessä yksinomaan yksityisellä tasolla.²⁰ Myös unionin tuomioistuimen esittämä laaja tulkinta yksityiselämän suojaa koskevasta perusoikeudesta tietosuojaan yhteydessä näyttää merkitsevän, että kaikkeen ihmisten väliseen sähköiseen viestintään voidaan kohdistaa tähän oikeuteen perustuvaa valvontaa.

30. Teknisen kehityksen vuoksi henkilötietojen, henkilötietojen käsittelyn ja rekisterinpitäjän laajat määritelmät kattavat nykytilanteessa todennäköisesti ennenkuulumattoman laajan joukon uusia tosiseikastoja. Näin on siksi, että monet – ellei jopa suurin osa – internetsivustoista ja niillä saatavilla olevista tiedostoista sisältävät henkilötietoja, kuten elävien luonnollisten henkilöiden nimiä. Unionin tuomioistuimen on tämän vuoksi direktiivin soveltamisalaa tulkittaessa sovellettava *rule of reason*-sääntöä, toisin sanoen suhteellisuusperiaatetta, jotta kohtuuttomat ja liialliset oikeusvaikutukset

17 — Sen johdanto-osan 11 perustelukappaleen mukaan ”tähän direktiiviin sisältyvissä periaatteissa yksilöiden oikeuksien ja vapauksien suojasta, erityisesti yksityisyyttä koskevan oikeuden suojasta, täsmennetään ja laajennetaan 28 päivänä tammikuuta 1981 allekirjoitettuun Euroopan neuvoston yleissopimukseen yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä kuuluvia periaatteita”.

18 — Tietosuojatyöryhmän lausunto 1/2010 rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän käsitteistä (WP 169), s. 3–4.

19 — Esim. yhdistetyt asiat C-509/09 ja C-161/10, eDate Advertising ja Martinez, tuomio 25.10.2011 (Kok., s. I-10269, 45 kohta).

20 — Sanomalehti sisältää tavallisesti henkilötietoja, kuten luonnollisten henkilöiden nimiä. Näitä henkilötietoja käsitellään, kun niistä tehdään automaattinen kysely. Tällainen käsittely kuuluu direktiivin soveltamisalaan, ellei sitä suoriteta luonnollinen henkilö yksinomaan henkilökohtaisessa tai kotitaloutta koskevassa toiminnassa. Ks. direktiivin 2 artiklan a ja b alakohta ja 3 artiklan 2 kohta. Myös paperiasiakirjan lukeminen tai henkilötietoja sisältävien kuvien näyttäminen on henkilötietojen käsittelyä. Ks. Dammann, U. ja Simitis, S., *EG-Datenschutzrichtlinie*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1997, s. 110.

voidaan välttää. Unionin tuomioistuin on jo soveltanut tällaista maltillista lähestymistapaa asiassa Lindqvist antamassaan tuomiossa, jossa se hylkäsi tulkinnan, joka olisi voinut johtaa henkilötietojen siirtoa kolmanteen maahan koskevan direktiivin 25 artiklan kohtuuttoman laajaan soveltamisalaan internetin yhteydessä.²¹

31. Käsiteltävässä asiassa on näin ollen tarpeen muodostaa asianmukainen, järkevä ja oikeasuhteinen tasapaino henkilötietojen suojelun, tietoyhteiskunnan tavoitteiden johdonmukaisen tulkinnan sekä taloudellisten toimijoiden ja kaikkien internetin käyttäjien legitiimien intressien välille. Vaikka direktiiviä ei ole muutettu sen jälkeen, kun se annettiin vuonna 1995, sitä on väistämättä pitänyt soveltaa aivan uusiin tilanteisiin. Lainsäädäntö ja uusi tekniikka kohtaavat toisensa näissä hyvin monimutkaisissa tilanteissa. Tästä aiheesta on esitetty erittäin hyödyllinen analyysi tietosuojatyöryhmän lausunnoissa.²²

B Internethakukoneet ja tietosuoja

32. Arvioitaessa internethakukoneen oikeudellista asemaa tietosuojasääntöjen valossa on kiinnitettävä huomiota seuraavassa esitettäviin seikkoihin.²³

33. Ensinnäkin perusmuotoinen internethakukone ei lähtökohtaisesti luo uutta itsenäistä sisältöä. Yksinkertaisimmillaan hakukone ainoastaan kertoo, mistä jo olemassa olevaa sisältöä, jonka sivullinen on asettanut saataville internetiin, voidaan löytää antamalla hyperlinkki hakutermit sisältävälle internetsivustolle.

34. Toiseksi internethakukoneen antamat hakutulokset eivät perustu välittömään koko World Wide Webissä suoritettavaan hakuun, vaan ne kerätään sisällöstä, jota internethakukone on aiemmin käsitellyt. Tämä merkitsee, että internethakukone on hakenut sisällön olemassa olevilta internetsivustoilta ja kopioinut, analysoinut ja indeksoinut sen omissa sovelluksissaan. Tämä haettu sisältö sisältää myös henkilötietoja, jos haetut lähdesivut niitä sisältävät.

35. Kolmanneksi internethakukoneet lisäävät usein tulosten käytettävyyttä esittämällä ylimääräistä sisältöä alkuperäiselle internetsivustolle johtavan linkin vieressä. Tämä sisältö voi käsittää tekstikatkelmia, audiovisuaalista aineistoa tai jopa lähdesivujen tilannevedoksia. Esikatselutiedot voidaan ainakin osittain esittää internethakukoneen palveluntarjoajan sovelluksista eikä välittömästi lähdesivustolta. Palveluntarjoaja näin ollen todellisuudessa pitää hallussaan näin esitettyjä tietoja.

C Internethakukoneita koskeva sääntely

36. Euroopan unioni pitää tietoyhteiskunnan kehittämistä erittäin tärkeänä. Se on tässä yhteydessä käsitellyt myös tietoyhteiskunnan välittäjien asemaa. Välittäjät toimivat sillanrakentajina sisällöntarjoajien ja internetin käyttäjien välillä. Välittäjien erityisasema on tunnustettu esimerkiksi direktiivissä (johdanto-osan 47 perustelukappale), direktiivissä 2000/31 sähköisestä kaupankäynnistä²⁴ (21 artiklan 2 kohta ja johdanto-osan 18 perustelukappale) ja tietosuojatyöryhmän lausunnossa 1/2008. Internetin palveluntarjoajilla on katsottu olevan hyvin tärkeä tehtävä tietoyhteiskunnassa, ja niiden vastuuta sivullisten tiedoista, jota ne välittävät ja/tai varastoivat, on rajoitettu niiden legitiimin toiminnan helpottamiseksi.

21 — Direktiivin 25 artiklan tulkinnasta em. asia Lindqvist, tuomion 67–70 kohta.

22 — Lausunnot ovat saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/index_en.htm.

23 — Internethakukoneet kehittyvät jatkuvasti, ja tässä on tarkoitus ainoastaan kuvata lyhyesti niitä keskeisiä piirteitä, jotka ovat tällä hetkellä olennaisia.

24 — Tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista 8.6.2000 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY (direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä) (EYVL L 178, s. 1).

37. Internethakukoneiden palveluntarjoajien tehtävistä ja oikeudellisesta asemasta ei ole nimenomaisesti säädetty unionin lainsäädännössä. ”Paikannusvälinepalveluja” ovat ”etäpalveluina – – sähköisten laitteiden avulla palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä” toimitettavat palvelut, jotka ovat siten tietojen etsimisen, tietoihin pääsyn ja niiden haun mahdollistavia välineitä tarjoavia tietoyhteiskunnan palveluja. Googlen kaltaisten internethakukoneiden palveluntarjoajat, jotka eivät tarjoa palveluaan internetin käyttäjiltä saatavaa korvausta vastaan, näyttävät kuitenkin jäävän tämän ominaisuutensa vuoksi sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin 2000/31 soveltamisalan ulkopuolelle.²⁵

38. Tästä huolimatta internethakukoneiden palveluntarjoajien asemaa on arvioitava niiden oikeusperiaatteiden valossa, joihin palveluntarjoajien vastuiden rajoitukset perustuvat. Toisin sanoen on arvioitava, missä määrin internethakukoneen palveluntarjoajan suorittamat toiminnot ovat vastuuperiaatteiden näkökulmasta analogisia sähköisestä kaupankäynnistä annetussa direktiivissä 2000/31 lueteltujen palvelujen (siirtotoiminta, pelkkä välimuistiin tallentaminen ja hosting) tai direktiivin johdanto-osan 47 perustelukappaleessa mainitun välityspalvelun kanssa ja missä määrin internethakukoneen palveluntarjoaja toimii itse sisällöntarjoajana.

D Lähdesivujen julkaisijoiden rooli ja vastuu

39. Asiassa Lindqvist annetussa tuomiossa todettiin, että ”toimenpide, jolla henkilötiedot on laitettu internetsivulle, on [henkilötietojen käsittelyä]”.²⁶ Lisäksi ”tietojen laittaminen internetsivulle edellyttää nykyisin käytettyjen teknisten ja tietojenkäsittelyllisten menetelmien mukaan sitä, että sivu ladataan palvelimelle, sekä toimenpiteitä, joiden avulla sivu saadaan internetyhteyden omaavien henkilöiden saataville. Nämä toimenpiteet suoritetaan ainakin osittain automatisoidusti”. Unionin tuomioistuin päätteli, että ”sitä, että internetkotisivulla viitataan henkilöihin ja yksilöidään heidät joko nimeltä tai muulla tavoin”, on pidettävä ”[direktiivin] 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna kokonaan tai osittain automatisoituna henkilötietojen käsittelynä”.

40. Edeltävistä asiassa Lindqvist esitetyistä toteamuksista seuraa, että henkilötietoja sisältävien lähdesivujen julkaisija on direktiivissä tarkoitettu henkilötietojen rekisterinpitäjä. Julkaisijan on siten noudatettava kaikkia direktiivissä rekisterinpitäjille asetettuja velvollisuuksia.

41. Lähdesivuja säilytetään internetiin kytketyillä isäntäpalvelimilla. Lähdesivujen julkaisija voi käyttää sivuilla niin sanottuja sulkukoodeja (exclusion codes)²⁷ internethakukoneiden toiminnan ohjaamiseksi. Sulkukoodit ohjaavat hakukoneita olemaan indeksoimatta tai varastoimatta lähdesivua tai näyttämättä sitä hakutuloksissa.²⁸ Niiden käyttö osoittaa, ettei julkaisija halua hakukoneiden hakevan ja levittävän tiettyjä lähdesivulla olevia tietoja.

42. Julkaisija voi siten teknisesti liittää internetsivuilleen sulkukoodeja, jotka rajoittavat sivun indeksoimista ja arkistointia, ja näin vahvistaa henkilötietojen suojaa. Äärimmäisessä tapauksessa julkaisija voi poistaa sivun isäntäpalvelimelta, julkaista sen uudelleen ilman moitittavia henkilötietoja ja vaatia, että sivu päivitetään hakukoneiden välimuisteissa.

25 — Ks. sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin 2000/31 johdanto-osan 18 perustelukappale ja 2 artiklan a alakohta, luettuna yhdessä teknisiä standardeja ja määräyksiä ja tietoyhteiskunnan palveluja koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä 22.6.1998 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 98/34/EY (EYVL L 204, s. 37), sellaisena kuin se on muutettuna 20.7.1998 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 98/48/EY (EYVL L 217, s. 18), 1 artiklan 2 kohdan kanssa.

26 — Em. asia Lindqvist, tuomion 25–27 kohta.

27 — Tavallinen ja yleisesti käytetty sulkukoodi (tai hakurobotin sulkuprotokolla) on ”robots.txt”; ks. <http://en.wikipedia.org/wiki/Robots.txt> tai <http://www.robotstxt.org/>.

28 — Sulkukoodit eivät kuitenkaan teknisesti estä sisällön indeksointia tai näyttämistä, mutta hakukoneiden palveluntarjoaja voi päättää olla ottamatta huomioon kyseisiä sisältöjä. Merkittävät internethakukoneiden palveluntarjoajat, myös Google, väittävät noudattavansa tällaisia lähdesivuilla olevia koodeja. Ks. tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2008, s. 14.

43. Näin ollen henkilö, joka julkaisee sisällön lähdesivulla, on rekisterinpitäjänä vastuussa sivulla julkaistuista henkilötiedoista, ja hänellä on käytössään useita keinoja täyttääkseen tästä johtuvat velvollisuutensa. Tällainen oikeudellisen vastuun kohdentaminen vastaa vakiintuneita periaatteita, joita sovelletaan julkaisijan vastuuseen perinteisissä tiedotusvälineissä.²⁹

44. Julkaisijan vastuu ei kuitenkaan takaa sitä, että tietosuojaongelmat voidaan ratkaista lopullisesti ainoastaan vetoamalla lähdesivujen rekisterinpitäjiin. Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on huomauttanut, samat henkilötiedot on saatettu julkaista lukemattomilla sivuilla, mikä tekee asianomaisten julkaisijoiden jäljittämisen ja yhteyden saamisen heihin vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi. Julkaisija saattaa lisäksi olla sijoittautunut kolmanteen maahan, ja kyseiset internetsivut voivat jäädä unionin tietosuoja sääntöjen soveltamisalan ulkopuolelle. Kyseeseen voivat tulla myös oikeudelliset esteet, kuten käsiteltävässä asiassa, jossa on todettu, että alkuperäinen julkaisu oli laillinen.

45. Tiedon yleinen saatavuus internetissä perustuu tosiasiallisesti internethakukoneisiin, koska relevantin tiedon löytäminen ilman niitä olisi liian monimutkaista ja vaikeaa ja johtaisi vain heikkoihin tuloksiin. Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin perustellusti huomauttaa, tietojen saaminen rekisteröidyn hallussa olevan omaisuuden pakkohuutokauppailmoituksesta olisi aikaisemmin edellyttänyt käyntiä sanomalehden arkistoissa. Nyt tämä tiedot voidaan saada kirjoittamalla rekisteröidyn nimi internethakukoneeseen, mikä tekee tällaisen tiedon välittämisestä huomattavasti tehokkaampaa ja samalla häiritsevämpää rekisteröidyn kannalta. Internethakukoneita voidaan käyttää henkilöiden kattavaan profilointiin etsimällä ja keräämällä heitä koskevia henkilötietoja. Nykyisen tietosuojalainsäädännön kehittämisen kimmokkeena olivat kuitenkin nimenomaan ihmisten profilointiin liittyvät pelot.³⁰

46. Näistä syistä on tärkeää tutkia, mikä on internethakukoneiden palveluntarjoajien vastuu sivullisen lähdesivuilla julkaistuista henkilötiedoista, joihin internetin käyttäjällä on pääsy palveluntarjoajien hakukoneiden kautta. Unionin tuomioistuimen on toisin sanoen tarkasteltava tässä yhteydessä tähän ryhmään kuuluvien tietoyhteiskunnan palveluntarjoajien ”toissijaista vastuuta” analogisesti sen toissijaisen vastuun kanssa, jota se on tarkastellut tavaramerkkejä ja sähköisiä markkinapaikkoja koskevassa oikeuskäytännössään.³¹

E Internethakukoneen palveluntarjoajan toiminta

47. Internethakukoneen palveluntarjoaja voi harjoittaa monenlaisia toimintoja. Näitä toimintoja voidaan luonnehtia ja arvioida eri tavalla tietosuojan näkökulmasta.

48. Internethakukoneen palveluntarjoaja voi hankkia automaattisesti käyttäjiensä henkilötietoja³² eli hakusanat hakukoneeseen kirjoittavien henkilöiden tietoja. Nämä palveluntarjoajille automaattisesti välittyvät tiedot saattavat käsittää hakijan IP-osoitteen, käyttäjien mieltymyksiä koskevat valinnat (kieli jne.) ja tietenkin varsinaiset hakusanat, jotka paljastavat helposti käyttäjien henkilöllisyyden etenkin,

29 — Ks. asia nro 2872/02, K. U. v. Suomi, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 2.12.2008, 43 ja 48 kohta, jossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin viittasi olemassa oleviin positiivisiin velvollisuuksiin, jotka liittyvät yksityis- tai perhe-elämän tehokkaaseen kunnioittamiseen. Näihin velvollisuuksiin voivat kuulua myös toimenpiteet, joilla on tarkoitus varmistaa yksityiselämän kunnioittaminen jopa yksityishenkilöiden keskinäisissä suhteissa. Asiassa K. U. v. Suomi valtiolla oli positiivinen velvollisuus varmistaa, että julkaisijaa vastaan oli käytettävissä tehokas oikeussuojakeino.

30 — Internet ei kuitenkaan ole ”valvojan isoveljen” perustama valtava yhtenäinen tietokanta vaan lukuisista riippumattomista lähteistä peräisin olevan tiedon hajautettu järjestelmä, missä tiedon saatavuus ja levittäminen perustuvat välittäjäpalveluihin, joilla ei ole mitään tekemistä sisällön kanssa.

31 — Ks. tästä 9.12.2010 esittämäni ratkaisuehdotus em. asiassa L’Oréal ym., 54 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

32 — Tämä vastaa edellä 3 kohdassa mainittua kolmatta tilannetta.

kun hakuja tehdään omalla nimellä (vanity search). Lisäksi sellaisten henkilöiden, joilla on käyttäjätilejä ja jotka ovat näin ollen rekisteröineet itsensä, henkilötiedot, kuten nimet, sähköpostiosoitteet ja puhelinnumerot, päätyvät lähes poikkeuksetta internethakukoneiden palveluntarjoajien käsiin.

49. Internethakukoneiden palveluntarjoajien tulot eivät ole peräisin käyttäjiltä, jotka syöttävät hakusanat hakukoneeseen, vaan mainostajilta, jotka ostavat hakusanoja avainsanoiksi, joita käytettäessä heidän mainoksensa esitetään samanaikaisesti kyseisen avainsanan hakutuloksien kanssa.³³ On ilmeistä, että palveluntarjoaja saa haltuunsa mainosasiakkaiden henkilötiedot.

50. Käsiteltävässä ennakkoratkaisupyynnössä on kuitenkin kyse Googlen toiminnasta pelkkänä internethakukoneen palveluntarjoajana suhteessa tietoihin, myös henkilötietoihin, jotka sivullinen on julkaissut lähdesivuilla ja joita Googlen hakukone on käsitellyt ja indeksoinut. Ennakkoratkaisukysymysten toisen ryhmän analysointiin eivät näin ollen vaikuta ongelmat, joita on käyttäjillä ja mainosasiakkailla, joiden tietoihin direktiiviä kiistatta sovelletaan niiden ja Googlen välisessä suhteessa. Ennakkoratkaisukysymysten ensimmäiseen ryhmään liittyvien toimivaltakysymysten osalta nämä asiakasryhmät voivat kuitenkin olla merkityksellisiä.

V Ensimmäinen kysymysryhmä, joka koskee direktiivin alueellista soveltamisalaa

A Johdanto

51. Ennakkoratkaisukysymysten ensimmäinen ryhmä koskee direktiivin 4 artiklan tulkintaa niiden perusteiden osalta, jotka määrittävät kansallisen täytäntöönpanolainsäädännön alueellisen soveltamisalan.

52. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on jakanut kysymyksensä Espanjan tietosuojalainsäädännön alueellisesta soveltamisesta neljään alakysymykseen. Ensimmäinen alakysymys koskee direktiivin 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettua toimipaikan käsitettä, ja toinen alakysymys sitä, missä olosuhteissa kyse on direktiivin 4 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettua ”kyseisen jäsenvaltion alueella sijaitsevien välineiden käytöstä”. Kolmannella alakysymyksellä tiedustellaan, onko välineen käyttönä pidettävä internethakukoneiden indeksoimien tietojen väliaikaista varastointia, ja jos vastaus viimeksi mainittuun kysymykseen on myöntävä, voidaanko olettaa, että tällainen liityntäperuste täyttyy, jos yritys kieltäytyy paljastamasta näiden rekisterien varastointipaikkaa. Neljännellä alakysymyksellä tiedustellaan, onko direktiivin täytäntöön panevaa lainsäädäntöä Euroopan perusoikeuskirjan 8 artiklan valossa sovellettava jäsenvaltiossa, jossa riidan painopiste sijaitsee ja jossa on mahdollista turvata tehokkaimmin Euroopan unionin kansalaisten oikeudet.

53. Tarkastelen ensin viimeistä alakysymystä, jonka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on esittänyt ”riippumatta edeltäviin kysymyksiin annettavista vastauksista ja erityisesti siltä varalta, että unionin tuomioistuin toteaisi, etteivät direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa säädetty liityntäperusteet täyty”.

33 — Ks. esim. avainsanoista mainontajärjestelmässä (Googlen AdWord-sanat) em. asia Google France ja Google, tuomion 22 ja 23 kohta; asia C-278/08, BergSpechte, tuomio 25.3.2010 (Kok., s. I-2517, 5–7 kohta); em. asia Portakabin, tuomion 8–10 kohta ja em. asia Interflora ja Interflora British Unit, tuomion 9–13 kohta.

B Direktiiviä ei voida soveltaa pelkästään sen perusteella, missä jäsenvaltiossa riidan painopiste sijaitsee

54. Perusoikeuskirjan 51 artiklan 2 kohdan mukaan perusoikeuskirjalla ei uloteta unionin oikeuden soveltamisalaa unionin toimivaltaa laajemmaksi, eikä luoda unionille uutta toimivaltaa tai uusia tehtäviä, eikä muuteta perussopimuksissa määriteltyjä toimivaltuuksia ja tehtäviä.³⁴ Tämä sama periaate pätee myös perusoikeuskirjan 8 artiklaan, joka koskee henkilötietojen suojaa. Direktiivin tulkinnasta perusoikeuskirjan valossa ei näin ollen voida johtaa direktiivin 4 artiklan 1 kohtaan nähden uusia seikkoja, joiden perusteella direktiivin täytäntöön panevaa kansallista lainsäädäntöä voitaisiin soveltaa alueellisesti. Perusoikeuskirjan 8 artikla on luonnollisesti otettava huomioon 4 artiklan 1 kohdassa käytettyjen käsitteiden tulkinnassa, mutta unionin lainsäätäjän määrittelemiä liityntäkohtia ei voida täydentää täysin uusilla perusteilla kyseisen perusoikeuden nojalla.³⁵

55. Tietosuojatyöryhmä korosti perustellusti, että direktiivin alueellinen soveltaminen ja kansallisen täytäntöönpanolainsäädännön soveltaminen määräytyvät joko rekisterinpitäjän toimipaikan sijainnin taikka, kun on kyse ETA-alueen ulkopuolelle sijoittautuneesta rekisterinpitäjästä, keinojen tai välineiden sijainnin perusteella. Rekisteröityjen kansallisuudella tai vakituksella asuinpaikalla tai henkilötietojen fyysisellä sijainnilla ei ole merkitystä.³⁶

56. Tietosuojatyöryhmä on ehdottanut, että muualle kuin unioniin sijoittautuneiden rekisterinpitäjien osalta voitaisiin tulevassa lainsäädännössä ottaa huomioon toiminnan kohdentaminen yksilöihin.³⁷ Komission ehdotuksessa yleiseksi tietosuoja-asetukseksi (2012)³⁸ unionin tietosuojalainsäädäntöä sovelletaan unionin ulkopuolelle sijoittautuneisiin rekisterinpitäjiin, jos käsittely liittyy tavaroiden tai palvelujen tarjoamiseen unionin alueella asuville rekisteröidyille. Tällainen lähestymistapa, jossa unionin lainsäädännön alueellinen soveltaminen määräytyy kohdeyleisön perusteella, on johdonmukainen unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa, joka koskee sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin 2000/31,³⁹ asetuksen N:o 44/2001⁴⁰ ja direktiivin 2001/29⁴¹ sovellettavuutta rajat ylittäviin tilanteisiin.

57. Näyttää kuitenkin siltä, ettei direktiivin ja kansallisen täytäntöönpanolainsäädännön soveltamista määritä peruste, joka koskee kohdeyleisöä eli käsiteltävässä asiassa Googlen internethakukoneen espanjalaiskäyttäjiä, joiden silmissä rekisteröidyn maine saattaa olla heikentynyt riidanalaisen ilmoitusten vuoksi.

34 — Asia C-400/10 PPU, McB., tuomio 5.10.2010 (Kok., s. I-8965, 51 ja 59 kohta); asia C-256/11, Dereci ym., tuomio 15.11.2011 (Kok., s. I-11315, 71 ja 72 kohta); asia C-40/11, Iida, tuomio 8.11.2012, 78 kohta ja asia C-617/10, Åkerberg Fransson, tuomio 26.2.2013, 23 kohta.

35 — Esim. em. asiassa McB. unionin tuomioistuin hylkäsi perusoikeuskirjan 7 artiklan perusteella esitetyn tulkinnan, joka koski tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskeissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 (EUVL L 338, s. 1) 2 artiklan 9 kohdassa tarkoitettua ”oikeutta lapsen huoltoon” ja joka olisi laajentanut tämän oikeuden merkitystä. Jos unionin lainsäädännön säännöstä ei voida tulkita unionin oikeudessa suojattujen perusoikeuksien mukaisesti, kyseinen säännös on luonnollisesti julistettava pätemättömäksi. Ks. asia C-236/09, Association belge des Consommateurs TestAchats ym., tuomio 1.3.2011 (Kok., s. I-773, 30–34 kohta).

36 — Tietosuoratyöryhmän lausunto 8/2010 sovellettavasta lainsäädännöstä (WP 179), s. 8.

37 — Tietosuojatyöryhmän em. lausunto 8/2010, s. 24–31.

38 — Komission em. ehdotuksen 3 artiklan 2 kohdan a alakohta.

39 — Em. asia L’Oréal ym. ja sähköisestä kaupankäynnistä annettu direktiivi 2000/31.

40 — Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1); yhdistetyt asiat C-585/08 ja C-144/09, Pammer ja Hotel Alpenhof, tuomio 7.12.2010 (Kok., s. I-12527) ja em. asia Wintersteiger. Ks. myös ratkaisuehdotukseni vireillä olevassa asiassa C-170/12, Pinckney.

41 — Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY (EYVL L 167, s. 10) ja asia C-5/11, Donner, tuomio 21.6.2012.

58. Näin ollen perustetta, joka koskee riidan painopisteen sijaintia Espanjassa, ei voida lisätä direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa mainittuihin perusteisiin, sillä tällä säännöksellä yhdenmukaistetaan mielestäni täysin jäsenvaltioiden tietosuojalainsäädännön alueellinen soveltamisala. Näin on riippumatta siitä, onko riidan painopisteessä kyseisen rekisteröidyn kansalaisuus tai asuinpaikka, riitautetut henkilötiedot sisältävän sanomalehden internetsivuston sijainti tai se seikka, että Googlen espanjalainen internetsivusto oli suunnattu erityisesti kohdeyleisölle Espanjassa.⁴²

59. Näistä syistä ehdotan, että jos unionin tuomioistuin katsoo, että neljänteen alakysymykseen on tarpeen vastata, siihen olisi vastattava kieltävästi.

C Perusteen, jonka edellytyksenä on toimipaikka unionissa, sovellettavuus kolmannen maan internethakukoneen palveluntarjoajaan

60. Direktiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaan kansallista tietosuojalainsäädäntöä sovelletaan alueellisesti ensisijaisesti silloin, kun henkilötietojen käsittely suoritetaan kyseisen jäsenvaltion alueella sijaitsevassa rekisterinpitäjän toimipaikassa tapahtuvan toiminnan yhteydessä. Lisäksi jäsenvaltion lainsäädäntöä sovelletaan silloin, kun rekisterinpitäjä ei ole sijoittautunut unionin alueelle mutta käyttää henkilötietojen käsittelyssä keinoja tai välineitä,⁴³ jotka sijaitsevat kyseisen jäsenvaltion alueella, paitsi jos näitä välineitä tai keinoja käytetään ainoastaan tiedonsiirtoon unionin alueen kautta.

61. Kuten edellä on havaittu, direktiivi ja sen 4 artikla annettiin, ennen kuin online-palvelujen laajamittainen tarjonta internetissä alkoi. Tässä suhteessa sen sanamuoto ei ole johdonmukainen eikä tyhjentävä.⁴⁴ Ei ole ihme, että tietosuoja-asiantuntijoiden on ollut hyvin vaikeaa tulkita sitä internetin yhteydessä. Käsiteltävän asian tilanne on osoituksena näistä ongelmista.

62. Google Inc:n kotipaikka on Kaliforniassa, ja sillä on tytäryhtiöitä useissa unionin jäsenvaltioissa. Google Inc:n Euroopan toimintojen koordinoinnista vastaa joiltain osin sen irlantilainen tytäryhtiö. Google Inc:llä on tällä hetkellä tietokeskuksia ainakin Belgiassa ja Suomessa. Tietoja sen hakukoneisiin liittyvien toimintojen tarkasta maantieteellisestä sijainnista ei ole julkistettu. Google väittää, ettei sen hakukoneisiin liittyvää henkilötietojen käsittelyä tapahdu Espanjassa. Google Spain on Googlen mainostoimintojen kaupallinen edustaja. Tässä ominaisuudessaan se on vastannut espanjalaisten mainosasiakkaiden henkilötietojen käsittelystä. Google kiistää, että sen hakukoneet suorittaisivat joitakin toimintoja lähdesivujen isäntäpalvelimilla tai että se keräisi evästeiden avulla tietoa sen hakukoneiden rekisteröimättömistä käyttäjistä.

63. Tässä tosiasiallisessa tilanteessa direktiivin 4 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ei ole juuri apua. Googllella on useita toimipaikkoja unionin alueella. Sananmukaisen tulkinnan perusteella direktiivin 4 artiklan 1 kohdan c alakohtaan sisältyvää välineitä koskevaa edellytystä ei tämän vuoksi voitaisi soveltaa. Toisaalta ei ole selvää, missä määrin ja missä Googlen unionissa olevat tytäryhtiöt käsittelevät niiden rekisteröityjen henkilötietoja, jotka ovat unionin kansalaisia.

64. Unionin tuomioistuimen olisi mielestäni tarkasteltava alueellista soveltamisalaa koskevaa kysymystä internethakukoneen palveluntarjoajien liiketoimintamallin näkökulmasta. Kuten olen todennut, niiden liiketoimintamalli perustuu yleensä *avainsanamainontaan*, joka on tulonlähde ja sellaisena taloudellinen peruste ilmaisen tiedonpaikannusvälineen eli hakukoneen tarjoamiselle.

42 — Ennakkoratkaisupyyntöissä ei täsmennetä, mitä ”painopisteellä” tarkoitetaan, mutta julkisasiamies Cruz Villalón käytti tätä termiä em. yhdistetyissä asioissa eDate Advertising ja Martinez 29.3.2011 esittämänsä ratkaisuehdotuksen 32–55 kohdassa.

43 — Tietosuojatyöryhmän em. lausunto 8/2010, s. 8 ja 9. Tietosuojatyöryhmä huomautti lisäksi, että direktiivin englanninkielisessä toisinnossa käytetty sana ”equipment” (välineet) on merkitykseltään liian suppea, koska muissa kielitoisinnossa käytetään sanaa, joka on lähempänä englannin sanaa ”means” (keinot) ja joka käsittää myös muut kuin aineelliset laitteet, kuten evästeet (s. 20 ja 21).

44 — Ks. erityisesti tietosuojatyöryhmän em. lausunto 8/2010, s. 19, jossa esitetään, että direktiivin 4 artiklan 1 kohdan c alakohtaa olisi sovellettava sen sanamuodosta huolimatta silloin, kun rekisterinpitäjällä on toimipaikkoja unionin alueella mutta niiden toiminta ei liity kyseiseen henkilötietojen käsittelyyn.

Avainsanamainonnasta vastaavalla yksiköllä (jota on unionin oikeuskäytännössä kutsuttu ”indeksointipalvelun tarjoajaksi”⁴⁵) on liittymä internethakukoneeseen. Tämän yksikön on oltava läsnä kansallisilla mainosmarkkinoilla. Google on tämän vuoksi perustanut useisiin jäsenvaltioihin tytäryhtiöitä, jotka ovat selvästi direktiivin 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuja toimipaikkoja. Se on myös ottanut käyttöön kansallisia verkkotunnuksia, kuten google.es tai google.fi. Tämä eriyttäminen otetaan hakukoneen toiminnoissa huomioon monin hakutulosten esitystapaan liittyvin tavoin, koska avainsanamainonnan tavanomainen rahoitusmalli perustuu napsautuskohtaisen maksun periaatteeseen.⁴⁶

65. Näistä syistä yhdyn tietosuojatyöryhmän päätelmään, jonka mukaan internethakukoneen palveluntarjoajan liiketoimintamalli on otettava huomioon, sikäli kuin sen toimipaikka osallistuu merkittävällä panoksella henkilötietojen käsittelyyn, jos se liittyy palveluun, joka koskee kohdistettujen mainosten myyntiä kyseisen jäsenvaltion asukkaille.⁴⁷

66. Vaikka direktiivin 4 artikla perustuu sen aineellisten säännösten osalta rekisterinpitäjän yhtenäiseen käsitteeseen, katson, että jotta alueellista soveltamisalaa koskevaan esikysymykseen voidaan vastata, taloudellista toimijaa on pidettävä yhtenä yksikkönä eikä sitä siten pidä analyysin tässä vaiheessa arvioida sen erillisten toimintojen osalta, jotka liittyvät henkilötietojen käsittelyyn, tai sen toimintojen kohteena olevien erilaisten rekisteröityjen ryhmien perusteella.

67. Päätelmänä todettakoon, että henkilötietojen käsittely suoritetaan rekisterinpitäjän toimipaikan yhteydessä, jos toimipaikka toimii yhteyspisteenä jäsenvaltion mainosmarkkinoille tarjottaville indeksointipalveluille, vaikka tekniset tietojenkäsittelytoiminnot suoritetaan jossain muussa jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa.

68. Tämän perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisukysymysten ensimmäiseen ryhmään siten, että henkilötietojen käsittely suoritetaan rekisterinpitäjän direktiivin 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettussa toimipaikassa tapahtuvan toiminnan yhteydessä, kun hakukoneen tarjoava yritys perustaa jäsenvaltioon toimiston tai tytäryhtiön, jonka tehtänä on markkinoida ja myydä hakukoneen mainospaikkoja ja jonka toiminta kohdistuu kyseisen valtion asukkaisiin.

VI Toinen kysymysryhmä, joka koskee direktiivin aineellista soveltamisalaa

69. Toinen kysymysryhmä koskee internethakukoneeseen pääsyn tarjoavan internethakukoneen palveluntarjoajan oikeudellista asemaa direktiivin säännösten valossa. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen muotoilemat tämän ryhmän kysymykset koskevat käsitteitä henkilötietojen ”käsittely” (kysymys 2.1) ja ”rekisterinpitäjä” (kysymys 2.2), kansallisen tietosuojaviranomaisen toimivaltaa esittää suoria vaatimuksia internethakukoneen palveluntarjoajalle (kysymys 2.3) ja sitä, sulkeutuuko internethakukoneen palveluntarjoajan mahdollinen velvollisuus suojata henkilötietoja pois, jos sivulliset ovat laillisesti julkaisseet kyseiset tiedot internetissä (kysymys 2.4). Kaksi viimeistä alakysymystä ovat merkityksellisiä ainoastaan, jos internethakukoneen palveluntarjoajan voidaan katsoa käsittelevän sivullisen internetsivuilla olevia henkilötietoja ja olevan niiden rekisterinpitäjä.

45 — Ks. em. asia Google France ja Google, tuomion 23 kohta.

46 — Ks. em. asia Google France ja Google, tuomion 25 kohta ja tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2008, s. 5 ja 6. On helppo tarkistaa, että samojen avainsanojen käyttö Googlen eri kansallisilla sivuilla saattaa johtaa erilaisiin hakutuloksiin ja eri mainosten näkymiseen.

47 — Tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2008, s. 10.

A Internethakukoneen suorittama henkilötietojen käsittely

70. Tämän ryhmän ensimmäinen alakysymys koskee ”henkilötietojen” ja niiden ”käsittelyn” käsitteiden sovellettavuutta Googlen kaltaiseen internethakukoneen palveluntarjoajaan, kun oletetaan, ettei kyse ole käyttäjien tai mainostajien henkilötiedoista vaan sivullisen lähdesivuillaan julkaisemista henkilötiedoista, joita palveluntarjoajan hallinnoima internethakukone käsittelee. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kuvauksen mukaan tämä käsittely koostuu sivullisen internetissä julkaisemien tai siihen liittämien tietojen paikallistamisesta, automaattisesta indeksoinnista ja tilapäisestä varastoinnista sekä lopuksi tietojen saattamisesta internetin käyttäjien käyttöön tietyssä etusijajärjestyksessä.

71. Myöntävä vastaus tähän alakysymykseen ei edellytä mielestäni kovin laajaa pohdintaa. Henkilötietojen käsite määritellään direktiivissä laajasti, tietosuojatyöryhmä on käyttänyt tätä määritelmää, ja unionin tuomioistuin on vahvistanut sen.⁴⁸

72. Henkilötietojen käsittelystä todettakoon, että internetin lähdesivut voivat sisältää ja sisältävät usein nimiä, kuvia, osoitteita, puhelinnumeroita, kuvauksia ja muita viittauksia, joiden perusteella luonnolliset henkilöt voidaan tunnistaa. Tätä toteamusta ei muuta se seikka, että niiden luonne henkilötietoina säilyy mahdollisesti ”tuntemattomana” internethakukoneen palveluntarjoajalle, jonka hakukone työstää hakua varten kerättyjä, indeksoituja ja esitettyjä tietoja ilman ihmisten vuorovaikutusta.⁴⁹ Sama pätee siihen seikkaan, että henkilötietojen olemassaolo lähdesivuilla on tietyllä tapaa umpimähkäistä internethakukoneen palveluntarjoajalle, koska palveluntarjoajan kannalta tai tarkemmin WWW:stä hakemista, analysointia ja indeksointia koskevien hakukoneen toimintojen kannalta, joiden kohteena kaikki internetissä saatavilla olevat sivut ovat, ei ole teknisesti tai toiminnallisesti mitään eroa henkilötietoja sisältävien ja niitä sisältämättömien sivujen välillä.⁵⁰ Mielestäni näiden viimeksi mainittujen tekijöiden pitäisi kuitenkin vaikuttaa rekisterinpitäjän käsitteen tulkintaan.

73. Googlen hakukoneen crawler-toiminto ”googlebot” hakee jatkuvasti ja järjestelmällisesti tietoa internetistä, ja kun se siirtyy lähdesivulta toiselle sivujen välisten hyperlinkkien kautta, se pyytää sivuja, joilla se on vierailut, lähettämään sille kopion kyseisestä sivusta.⁵¹ Googlen indeksointitoiminto analysoi nämä lähdesivujen kopiot. Sivuilta löydetty merkkijonot (avainsanat ja hakusanat) tallennetaan hakukoneen indeksiin.⁵² Googlen hienostunut hakualgoritmi arvioi myös hakutulosten merkityksellisyyttä. Avainsanojen ja niitä sisältävien URL-osoitteiden yhdistelmät muodostavat hakukoneen indeksin. Käyttäjän tekemät haut suoritetaan tässä indeksissä. Sivujen kopiot rekisteröidään hakukoneen välimuistiin hakutulosten indeksoimista ja esittämistä varten.⁵³

48 — Ks. direktiivin 2 artiklan a alakohta, jonka mukaan henkilötiedoilla tarkoitetaan ”kaikenlaisia tunnistettua tai tunnistettavissa olevaa luonnollista henkilöä koskevia tietoja”. Lukuisia esimerkkejä tästä esitetään tietosuojatyöryhmän lausunnossa 4/2007 henkilötietojen käsitteestä (WP 136). Laaja tulkinta vahvistettiin em. asiassa Lindqvist annetun tuomion 24–27 kohdassa. Ks. myös em. yhdistetyt asiat Österreichischer Rundfunk ym., tuomion 64 kohta; asia Satakunnan Markkinapörssi ja Satamedia, tuomion 35–37 kohta; asia C-524/06, Huber, tuomio 16.12.2008 (Kok., s. I-9705, 43 kohta); asia C-553/07, Rijkeboer, tuomio 7.5.2009 (Kok., s. I-3889, 62 kohta); asia C-461/10, Bonnier Audio ym., tuomio 19.4.2012, 93 kohta ja em. yhdistetyt asiat Volker und Markus Schecke ja Eifert, tuomion 23, 55 ja 56 kohta.

49 — Tietosuojatyöryhmä huomauttaa, että ”tietojen ei välttämättä tarvitse sisältyä järjestelmälliseen tietokantaan tai tiedostoon, jotta niitä voitaisiin pitää henkilötietoina. Myös sähköisessä asiakirjassa olevaan vapaaseen tekstiin sisältyvät tiedot voidaan katsoa henkilötiedoiksi –”, ks. em. lausunto 4/2007, s. 8.

50 — Jotkin hakukoneet tai niiden ominaisuudet on suunniteltu erityisesti sellaisia henkilötietoja varten, jotka ovat tunnistettavissa muotonsa (esimerkiksi sosiaaliturvatunnukset) tai rakenteensa (etu- ja sukunimiä vastaavat merkkijonot) vuoksi. Ks. tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2008, s. 14. Tällaisiin hakukoneisiin voi liittyä erityisiä tietosuojan liittyviä kysymyksiä, joiden tarkastelu ei kuulu tähän ratkaisuehdotukseen.

51 — Hakukoneet eivät kuitenkaan pääse niin sanotuille orposivuille, joilla ei ole linkkejä toisille internetsivuille.

52 — Webcrawler-ohjelman löytämät internetsivut tallennetaan Googlen indeksitietokantaan, joka on järjestelty aakkosittain hakusanan perusteella, ja kunkin rekisteröidyn hakusanan perusteella tallennetaan luettelo kyseisen sanan sisältävistä asiakirjoista ja kyseisen sanan sijaintitiedot tekstissä. Joitakin sanoja, kuten artikkeleita, pronomineja, yleisiä adverbjejä tai tiettyjä yksittäisiä numeroita ja kirjaimia ei indeksoida. Ks. http://www.googleguide.com/google_works.html.

53 — Nämä Googlen välimuistiin tallennetut internetsivujen kopiot (niin sanotut tilannevedokset, snapshots) sisältävät ainoastaan HTML-koodia, eivät kuvia, jotka on ladattava niiden alkuperäisestä sijainnista. Ks. Peguera, M., ”Copyright Issues Regarding Google Images and Google Cache”, em. *Google and the Law*, s. 169–202, s. 174.

74. Haetun lähdesivun välimuistiin tallennettu kopio voidaan esittää, kun käyttäjä on tehnyt hakunsa. Käyttäjä voi kuitenkin mennä alkuperäiselle sivulle, jos hän esimerkiksi haluaa nähdä lähdesivun kuvat. Välimuistia päivitetään tiheästi, mutta joskus voi käydä niin, ettei hakukoneen esittämä sivu vastaa isäntäpalvelimellä olevaa lähdesivua, koska tätä on muutettu tai se on poistettu.⁵⁴

75. On aivan selvää, että edellisessä kohdassa kuvatut toiminnot ovat hakukoneen kopioimien, indeksoimien, välimuistiin tallentamien ja esittämien lähdesivuilla olevien henkilötietojen käsittelyä. Tarkemmin ne käsittävät tällaisten henkilötietojen keräämisen, tallentamisen, järjestämisen ja säilyttämisen, ja ne saattavat sisältää näiden tietojen käyttöä, niiden luovuttamista siirtämällä, levittämällä tai asettamalla ne muutoin saataville sekä henkilötietojen yhdistämistä direktiivin 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettulla tavalla.

B Rekisterinpitäjän käsite

76. Direktiivin 2 artiklan d alakohdan mukaan rekisterinpitäjällä⁵⁵ tarkoitetaan ”luonnollista tai oikeushenkilöä – –, joka, yksin tai yhdessä toisten kanssa, määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen ja keinot”. Ydinkysymys tässä yhteydessä on mielestäni se, käsittääkö ja missä määrin tämä määritelmä internethakukoneen palveluntarjoajan.

77. Kaikki ennakkoratkaisumenettelyyn osallistuneet Googlea ja Kreikan hallitusta lukuun ottamatta ehdottavat, että tähän kysymykseen vastataan myöntävästi, mitä voidaan helposti puoltaa direktiivin sanamuotoon ja mahdollisesti jopa teleologiseen tulkintaan perustuvan loogisen päätelmän perusteella, kun otetaan huomioon, että direktiivin perusmääritelmät laadittiin laajasti, jotta ne kattaisivat uuden kehityksen. Mielestäni tällaisen lähestymistavan mukaisesti sovellettaisiin kuitenkin menetelmää, jossa jätetään täysin ottamatta huomioon se, että ajankohtana, jona direktiivi laadittiin, internetin tuloa ja siihen liittyviä monia uusia ilmiöitä ei voitu ottaa huomioon.

78. Kun direktiivi annettiin, World Wide Web oli hädin tuskin otettu käyttöön ja hakukoneet olivat vasta kehitteillä. Direktiivin säännöksissä ei yksinkertaisesti oteta huomioon sitä, että valtavaan määrään hajautetusti säilytettyjä sähköisiä asiakirjoja ja tiedostoja on pääsy mistä tahansa maailmasta ja että osapuolet, joilla ei ole mitään suhdetta tällaisten asiakirjojen ja tiedostojen tekijöihin tai henkilöihin, jotka ovat ladanneet ne internetiin yhteydessä olevalle isäntäpalvelimelle, voivat kopioida, analysoida ja levittää niiden sisältöä.

79. Palautan mieliin, ettei asiassa Lindqvist annetussa tuomiossa ole noudatettu komission ehdottamaa pidemmälle ulottuvaa lähestymistapaa, kun siinä tulkittiin käsitettä henkilötietojen siirtämisestä kolmanteen maahan. Siinä todettiin, että ”kun otetaan huomioon internetin kehitysaste silloin, kun [direktiiviä] laadittiin, sekä se, että sen IV luvussa ei ole internetin käyttöön soveltuvia kriteereitä, ei voida olettaa yhteisöjen lainsäätäjän aikoneen tulevaisuuden varalta sisällyttää käsitteeseen ’henkilötietojen siirto kolmansiin maihin’ tilannetta, jossa Lindqvistin asemassa oleva henkilö laittaa henkilötietoja internetsivulle, vaikka tiedot saatetaankin tällä tavoin sellaisten kolmansissa maissa olevien henkilöiden saataville, joilla on tähän tarvittavat tekniset välineet”.⁵⁶ Tämä merkitsee mielestäni sitä, että direktiivin tulkinnassa on tämän uuden teknisen ilmiön yhteydessä otettava huomioon suhteellisuusperiaate, direktiivin tavoitteet ja niiden saavuttamiseksi annetut keinot, jotta voidaan päästä tasapainoiseen ja järkevään lopputulokseen.

54 — Internethakukoneen palveluntarjoajat suostuvat usein verkkovastaavien (webmaster) pyyntöihin, jotka koskevat internetsivun välimuistissa olevan kopion päivittämistä. Ohjeet, miten tämä tapahtuu, löytyvät Googlen Verkkovastaavan työkalut -sivulta.

55 — Direktiivin muissa kuin englanninkielisessä toisinnossa, kuten ranskan-, saksan-, espanjan-, ruotsin- ja hollanninkielisissä toisinnossa, puhutaan yksiköstä, joka ”vastaa” tietojen käsittelystä, kun taas englannin kielitoisinnossa rekisterinpitäjistä käytetään nimitystä ”controller” (valvoja, määräysvallan käyttäjä). Joissakin kielitoisinnossa, kuten suomen ja puolan kielitoisinnossa, käytetään neutraalimpaa sanavalintaa (suomeksi ”rekisterinpitäjä”, puolaksi ”administrator danych”).

56 — Em. asia Lindqvist, tuomion 68 kohta.

80. Keskeisenä kysymyksenä on mielestäni tässä se, mitä merkitystä on sillä, että rekisterinpitäjä on direktiivin määritelmän mukaan henkilö, joka ”määrittelee *henkilötietojen* käsittelyn tarkoituksen ja keinot” (kursivointi tässä). Osapuolet, joiden mielestä Google on rekisterinpitäjä, perustavat tämän arvionsa kiistattomaan tosiseikkaan siitä, että internethakupalvelua tarjoava palveluntarjoaja määrittelee *tietojen* käsittelyn tarkoituksen ja keinot omia tarkoituksiaan varten.

81. Epäilen kuitenkin, ettei tämä johda direktiivin totuudenmukaiseen tulkintaan tilanteessa, jossa käsittelyn kohteena on tiedostoja, jotka sisältävät henkilötietoja ja muita sattumanvaraisia tietoja umpimähkäisesti, valikoimattomasti ja satunnaisesti. Määrittääkö edellä 29 kohdassa esittämäni esimerkin Eurooppa-oikeuden professori niiden *henkilötietojen* käsittelyn tarkoituksen ja keinot, jotka sisältyvät hänen kannettavalle tietokoneelle lataamiinsa unionin tuomioistuimen tuomioihin? Tietosuojatyöryhmän havainto, jonka mukaan ”hakukonepalveluiden käyttäjät voitaisiin suppeassa mielessä katsoa myös rekisterinpitäjiksi”, paljastaa direktiivin sanamuotoon sokeasti pohjautuvan tulkinnan irrationaalisuuden internetin yhteydessä.⁵⁷ Unionin tuomioistuimen ei pidä hyväksyä tulkintaa, joka tekee käytännössä jokaisesta älypuhelimien, taulutietokoneen tai kannettavan tietokoneen omistajasta internetissä julkaistuja henkilötietoja käsittelevän rekisterinpitäjän.

82. Katson, että direktiivin yleinen järjestelmä, useimmat kielitoisinnot ja direktiivissä rekisterinpitäjälle asetetut yksilölliset velvollisuudet perustuvat ajatukseen siitä, että rekisterinpitäjä on *vastuussa* käsitellyistä *henkilötiedoista* siinä mielessä, että rekisterinpitäjä on tietoinen tiettyjen määriteltyjen henkilötietoja koskevien tietoryhmien olemassaolosta ja että näitä tietoja käsitellessään rekisterinpitäjällä on jokin aikomus, joka liittyy kyseisten tietojen käsittelemiseen *henkilötietoina*.⁵⁸

83. Tietosuojatyöryhmä huomauttaa perustellusti, että ”rekisterinpitäjän käsite on toiminnallinen käsite, jolla jaetaan vastuuta sinne, missä todellinen vaikutus on, ja joka näin ollen perustuu tosiasialliseen eikä niinkään muodolliseen analyysiin”.⁵⁹ Se toteaa lisäksi, että rekisterinpitäjän on määritettävä, mitä tietoja suunniteltuja tarkoituksia varten käsitellään.⁶⁰ Direktiivin aineelliset säännökset ja erityisesti 6, 7 ja 8 artikla perustuvat mielestäni olettamaan siitä, että rekisterinpitäjä tietää, mitä hän tekee kyseisillä henkilötiedoilla, eli että hän tietää, millaisia henkilötietoja hän käsittelee ja miksi. Tietoja käsitellessään hänen on toisin sanoen tiedettävä käsittelevänsä henkilötietoja eli ”kaikenlaisia tunnistettua tai tunnistettavissa olevaa luonnollista henkilöä koskevia tietoja” semanttisesti merkityksellisellä tavalla eikä pelkinä tietokonekoodeina.⁶¹

C Internethakukoneen palveluntarjoaja ei ole sivullisten lähdesivuilla olevien henkilötietojen ”rekisterinpitäjä”

84. Internethakukoneen palveluntarjoajalla, joka ainoastaan antaa käyttöön tiedon paikannusvälineen, ei ole määräysvaltaa suhteessa sivullisten internetsivuilla oleviin henkilötietoihin. Palveluntarjoaja ei ole ”tietoinen” henkilötietojen olemassaolosta millään muulla tavoin kuin sen tilastollisen seikan perusteella, että internetsivut todennäköisesti sisältävät henkilötietoja. Kun lähdesivuja käsitellään tietojen hakemista, analysoimista ja indeksoimista varten, henkilötiedot eivät tule esiin mitenkään erityisellä tavalla.

57 — Tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2008, s. 14, alaviite 17. Lausunnon mukaan käyttäjien toiminta jää tyypillisesti direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle, koska kyse on ”yksinomaan henkilökohtaisesta toiminnasta”. Tämä oletus ei pidä paikkaansa. Tyypilliset internetin käyttäjät käyttävät hakukoneita myös toiminnassaan, joka ei ole yksinomaan henkilökohtaista, esimerkiksi työhön, opiskeluun, liiketoimintaan tai kolmannen sektorin toimintaan liittyvässä tarkoituksessa.

58 — Tietosuojatyöryhmä esittää em. lausunnossaan 4/2007 useita esimerkkejä henkilötietojen käsitteestä ja henkilötietojen käsittelystä, myös rekisterinpitäjästä, ja tämä ehto näyttää täyttyvän kaikissa sen esimerkeissä.

59 — Tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2010, s. 9.

60 — Ibid., s. 14.

61 — Em. Dammann ja Simitis (s. 120) huomauttavat, ettei automatisoidun käsittelyn pidä katsoa koskevan ainoastaan alustaa, johon tieto rekisteröidään (Datenträger), vaan sen on liityttävä tietoon myös sen semanttisessa tai aineellisessa merkityksessä. Mielestäni ratkaisevaa on se, että henkilötiedot ovat direktiivin mukaisesti ”tietoja” eli semanttisesti merkityksellistä sisältöä.

85. Pidän tästä syystä tietosuojatyöryhmän lähestymistapaa asianmukaisena, koska siinä pyritään erottamaan toisistaan hakukoneiden täysin passiiviset ja välittävät toiminnot ja tilanteet, joissa niiden toiminnot merkitsevät sitä, että niillä on todellinen määräysvalta suhteessa käsiteltäviin henkilötietoihin.⁶² Täydellisyyden vuoksi on vielä todettava, että direktiivin soveltamisen kannalta ei ole merkitystä sillä, onko henkilötiedoista tullut julkisia⁶³ tai onko ne julkistettu laillisesti sivullisen lähdesivuilla.⁶⁴

86. Internethakukoneen palveluntarjoajalla ei ole mitään suhdetta sivullisen lähdesivulla internetissä olevaan sisältöön, jossa saattaa olla henkilötietoja. Koska hakukoneen toiminta perustuu sellaisten lähdesivujen kopioihin, jotka sen crawler-toiminto on hakenut ja kopioinut, palveluntarjoajalla ei ole käytössä keinoja, joilla se voisi muuttaa isäntäpalvelimilla olevaa tietoa. Tiedon paikannusvälineen tarjoaminen ei tarkoita, että tiedon sisällöstä voitaisiin määrätä. Internethakukoneen palveluntarjoaja ei voi sen yhteydessä edes erottaa toisistaan direktiivissä tarkoitettuja henkilötietoja, jotka liittyvät tunnistettavaan elävään luonnolliseen henkilöön, ja muita tietoja.

87. Soveltaisin tässä yhteydessä siten johdanto-osan 47 perustelukappaleessa mainittua periaatetta. Siinä todetaan, että kun henkilötietoja sisältävä viesti välitetään telepalvelun tai sähköpostin kautta, henkilötietojen käsittelystä vastuussa oleva on henkilö, jolta viesti on *peräisin*, eikä henkilö, joka suorittaa välityspalvelun. Tämä johdanto-osan perustelukappale ja sähköisestä kaupankäynnistä annetussa direktiivissä 2000/31 (12, 13 ja 14 artikla) vastuuseen säädetyt poikkeukset perustuvat oikeusperiaatteeseen, jonka mukaan automatisoidut, tekniset ja passiiviset suhteet sähköisesti tallennettuun tai välitettyyn sisältöön eivät synnytä määräysvaltaa tähän sisältöön tai vastuuta siitä.

88. Tietosuojatyöryhmä on korostanut, että rekisterinpitäjän käsitteellä on ensisijaisesti ja ennen kaikkea tarkoitus määrittää, kuka vastaa tietosuojasääntöjen noudattamisesta, ja jakaa tämä vastuu sinne, missä todellinen vaikutus on.⁶⁵ Tietosuojatyöryhmän mukaan ”suhteellisuusperiaate edellyttää, että hakukonepalveluiden tarjoajaa, joka toimii pelkästään välittäjänä, ei pitäisi katsoa pääasialliseksi rekisterinpitäjäksi, kun on kyse sisältöön liittyvästä henkilötietojen käsittelytapahtumasta. Tällöin henkilötietojen pääasiallisia rekisterinpitäjiä ovat tietojen toimittajat”.⁶⁶

89. Internethakukoneen palveluntarjoaja ei voi mielestäni oikeudellisesti tai tosiasiallisesti täyttää direktiivin 6, 7 ja 8 artiklassa säädettyjä rekisterinpitäjän velvollisuuksia sivullisten isännöimillä lähdesivuilla olevien henkilötietojen suhteen. Direktiivin järkevä tulkinta edellyttää näin ollen, ettei palveluntarjoajan voida yleisesti katsoa olevan tällaisessa asemassa.⁶⁷

90. Vastakkaisen näkemyksen omaksuminen merkitsisi, että internethakukoneet olisivat yhteensopimattomia unionin oikeuden kanssa, mikä olisi mielestäni päätelmänä absurdi. Jos internethakukoneiden palveluntarjoajien katsottaisiin olevan sivullisten lähdesivuilla olevien henkilötietojen rekisterinpitäjiä ja jos näillä sivuilla olisi direktiivin 8 artiklassa tarkoitettuja ”erityisiä tietoryhmiä” (kuten henkilötietoja, jotka paljastaisivat poliittisen tai uskonnollisen suuntauksen, tai henkilön terveyttä tai seksuaalielämää koskevia tietoja), internethakukoneen palveluntarjoajan toiminnasta tulisi automaattisesti lainvastaista, jos kyseisessä artiklassa näiden tietojen käsittelemiselle asetetut tiukat edellytykset eivät täyttyisi.

62 — Tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2008, s. 14.

63 — Em. asia Lindqvist, tuomion 27 kohta.

64 — Em. asia Satakunnan Markkinapörssi ja Satamedia, tuomion 37 kohta.

65 — Tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2010, s. 4 ja 9.

66 — Tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2008, s. 14.

67 — Tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2008, s. 14, jossa kuitenkin myös todetaan, että henkilötietojen poistamista tai saannin estämistä koskevan velvollisuuden laajuus saattaa riippua kyseisen jäsenvaltion yleisestä vahingonkorvauslainsäädännöstä ja vastuuvollisuutta koskevista säännöksistä. Joidenkin jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti hakukoneiden palveluntarjoajalla on velvollisuus noudattaa vastaavia tiedoksianto- ja poistamiskäytäntöjä vastuuvollisuuden välttämiseksi.

D Olosuhteet, joissa internethakukoneen palveluntarjoaja on rekisterinpitäjä

91. Internethakukoneen palveluntarjoaja määrää selvästi hakukoneen indeksistä, joka yhdistää avainsanat vastaaviin URL-osoitteisiin. Palveluntarjoaja määrittää rekisterin rakenteen, ja se voi teknisesti estää tietyt hakutulokset ja olla esimerkiksi näyttämättä hakutuloksissa tiettyjen maiden tai verkkotunnusten URL-osoitteita.⁶⁸ Internethakukoneen palveluntarjoaja määrää lisäksi indeksistään sikäli, että se päättää, noudatetaanko lähdesivun sulkukoodeja⁶⁹ vai ei.

92. Palveluntarjoajan ei sitä vastoin voida katsoa määräävän internethakukoneen välimuistissa olevasta sisällöstä, koska välimuisti syntyy täysin teknisten ja automatisoitujen prosessien tuloksena ja näissä prosesseissa luodaan peilikuva haettujen internetsivujen tekstitiedoista, lukuun ottamatta indeksoinnin ja arkistoinnin ulkopuolelle jätettyjä tietoja. Kiintoisaa on, että jotkut jäsenvaltiot näyttävät sallivan hakukoneiden vastuuta koskeva horisontaaliset erityispoikkeukset, jotka ovat analogisia sähköisestä kaupankäynnistä annetussa direktiivissä 2000/31 tietoyhteiskunnan palveluntarjoajille säädettyjen poikkeuksien kanssa.⁷⁰

93. Välimuistin sisältöön liittyvä päätös olla noudattamatta internetsivulla olevia sulkukoodeja⁷¹ merkitsee kuitenkin mielestäni direktiivissä tarkoitettua mahdollisuutta määrätä kyseisistä henkilötiedoista. Näin on myös tilanteissa, joissa internethakukoneen palveluntarjoaja ei päivitä välimuistissaan olevaa internetsivua internetsivuston pitäjän esittämästä pyynnöstä huolimatta.

E Rekisterinpitäjän ominaisuudesta johtuvat internethakukoneen palveluntarjoajan velvollisuudet

94. On ilmeistä, että jos ja kun internethakukoneen palveluntarjoajan voidaan katsoa olevan rekisterinpitäjä, hänen on noudatettava direktiivistä seuraavia velvollisuuksia.

95. Kun tarkastellaan perusteita, joiden mukaan henkilötietoja voidaan käsitellä laillisesti ilman rekisteröidyn suostumusta (direktiivin 7 artiklan a alakohta), näyttää ilmeiseltä, että internethakukonepalvelujen tarjoamisella on kyseisen kaltaiset oikeutetut intressit (direktiivin 7 artiklan f alakohta), nimittäin intressi i) tehdä tiedonsaannista helpompaa internetin käyttäjille, ii) tehostaa internetiin ladatun tiedon levittämistä ja iii) mahdollistaa internethakukoneiden palveluntarjoajien tarjoamat hakukoneisiin liittyvät tietoyhteiskuntapalvelut, kuten avainsanamainonnan tarjonnan. Nämä kolme tavoitetta liittyvät vastaavasti perusoikeuskirjalla suojattuihin kolmeen perusoikeuteen, jotka ovat sananvapaus ja tiedonvälityksen vapaus (kummatkin 11 artikla) ja elinkeinovapaus (16 artikla). Internethakukoneen palveluntarjoajalla on näin ollen direktiivin 7 artiklan f alakohdassa tarkoitettu oikeutettu intressi käsitellä internetissä saatavilla olevaa tietoa, myös henkilötietoja.

96. Rekisterinpitäjänä internethakukoneen palveluntarjoajan on noudatettava direktiivin 6 artiklassa säädettyjä vaatimuksia. Henkilötietojen on etenkin oltava asianmukaisia, ja olennaisia, eivätkä ne saa olla liian laajoja siihen tarkoitukseen, johon ne on kerätty, ja niiden on oltava päivitettyjä, eivätkä ne saa olla vanhentuneita siihen tarkoitukseen, johon ne on kerätty. Lisäksi on punnittava keskenään rekisterinpitäjän tai niiden kolmansien osapuolten, joiden etujen mukaisesti tietoja käsitellään, intressejä ja rekisteröidyn intressejä.

68 — Erään lähteen mukaan Google tekee tällaista suodattamista lähes kaikissa maissa esimerkiksi immateriaalioikeuksien rikkomiseen liittyen. Yhdysvalloissa on suodatettu myös skientologiaan liittyviä kriittisiä tietoja. Ranskassa ja Saksassa Google suodattaa hakutuloksia, jotka liittyvät ”natsien muistoesineisiin, holokaustin kieltäjiin, valkoiseen ylivaltaan ja demokraattista perustuslakijärjestelmää vastustaviin propagandasivustoihin”. Lisää esimerkkejä: Friedmann, D., ”Paradoxes, Google and China: How Censorship can Harm and Intellectual Property can Harness Innovation”, em. *Google and the Law*, s. 303–327, s. 307.

69 — Ks. edellä 41 kohta.

70 — Ensimmäinen kertomus [sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin 2000/31] soveltamisesta (KOM(2003) 702 lopullinen, s. 13, alaviite 69) ja tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2008, s. 13, alaviite 16.

71 — Ks. edellä 41 kohta.

97. Käsiteltävässä asiassa rekisteröity vaatii, että Googlen rekisteristä poistetaan hänen etu- ja sukunimeään koskevat indeksoinnit sanomalehden URL-osoitteisiin, joissa esitetään hänen henkilötietonsa, jotka hän haluaa salata. Henkilöiden nimiä käytetään todellakin hakusanoina, ja ne tallennetaan avainsanoina hakukoneiden rekistereihin. Nimi ei kuitenkaan tavanomaisesti yksinään riitä luonnollisen henkilön *suoraan* tunnistamiseen internetissä, koska maailmanlaajuisesti useilla, jopa tuhansilla tai miljoonilla, ihmisillä voi olla sama nimi tai sama etu- ja sukunimien yhdistelmä.⁷² Oletan kuitenkin, että luonnollinen henkilö voidaan tunnistaa *epäsuorasti* direktiivin 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettulla tavalla useimmissa tapauksissa, joissa tietty etu- ja sukunimi yhdistetään hakusanaksi, koska hakukoneen indeksin hakutulos paljastaa rajallisen määrän linkkejä ja niiden avulla internetin käyttäjä voi erottaa samannimiset henkilöt.

98. Hakukoneen indeksi liittää nimet ja muut hakusanoina käytetyt tunnisteet yhteen tai useampaan internetsivulinkkiin. Jos linkki on asianmukainen siten, että hakusanaa vastaava tieto tosiasiasa on tai on ollut linkitetyillä internetsivuilla, indeksi täyttää mielestäni direktiivin 6 artiklan c ja d alakohdassa asetetut asianmukaisuuden, olennaisuuden, oikeasuhteisuuden, täsmällisyyden ja täydellisyyden vaatimukset. Direktiivin 6 artiklan d ja e alakohdassa mainittujen ajallisten näkökohtien (henkilötiedot ovat päivitettyjä, ja niitä säilytetään ainoastaan sen ajan, kuin on tarpeen) perusteella näitä seikkoja on käsiteltävä myös kyseisen käsittelyn eli tiedon paikannuspalvelun tarjoamisen näkökulmasta eikä vain lähdesivujen sisältöön liittyvästä näkökulmasta.⁷³

F Päätelmä toisesta kysymysryhmästä

99. Edeltävän päättelyn perusteella katson, että kansalliset tietosuojaviranomaiset voivat vaatia internethakukoneen palveluntarjoajaa poistamaan sen hakukoneen indeksistä tietoa ainoastaan, jos palveluntarjoaja ei ole noudattanut sulkukoodeja⁷⁴ tai jos internetsivuston pitäjän esittämää pyyntöä välimuistin päivittämiseksi ei ole noudatettu. Käsiteltävässä ennakkoratkaisupyynnössä ei vaikuta olevan kyse tällaisesta tilanteesta. Mahdollisesta ”tiedoksianto- ja poistamiskäytännöstä”,⁷⁵ joka koskee linkkejä lainvastaista tai epäasianmukaista sisältöä sisältäville lähdesivuille, on säädettävä siviilivastuuta koskevassa kansallisessa lainsäädännössä muiden perusteiden kuin henkilötietojen suojan perusteella.⁷⁶

100. Edellä esitetyistä syistä ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa toiseen kysymysryhmään siten, että internethakukoneen palveluntarjoaja ”käsittelee” henkilötietoja ennakkoratkaisupyynnössä määritetyissä olosuhteissa direktiivin 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettulla tavalla. Palveluntarjoajan ei kuitenkaan voida katsoa olevan direktiivin 2 artiklan d alakohdassa tarkoitettu näitä henkilötietoja käsittelevä rekisterinpitäjä lukuun ottamatta edellä esitettyä poikkeustilannetta.

72 — Mahdollisuudet tunnistaa luonnollinen henkilö nimen perusteella riippuvat asiayhteydestä. Henkilöä ei välttämättä tunnista internetissä yleisen nimen perusteella, mutta esimerkiksi koululuokasta hänet tunnustetaan varmasti. Henkilötietojen atk-pohjaisessa käsittelyssä henkilölle annetaan tavanomaisesti uniikki yksilöintitunnus, jotta sekaannukset kahden ihmisen välillä voidaan välttää. Tyypillinen esimerkki tällaisesta tunnuksesta on sosiaaliturvatunnus. Ks. tästä tietosuojatyöryhmän em. lausunto 4/2007, s. 13 ja em. lausunto 1/2008, s. 9, alaviite 11.

73 — On kuitenkin kiintoisaa, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut valtion virastojen tallentamista tiedoista, että ”kansallisella lainsäädännöllä on erityisesti varmistettava, että nämä tiedot ovat merkityksellisiä eivätkä ne ole liian laajoja siihen tarkoitukseen, mihin ne on tallennettu, ja että ne on säilytetty muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan sen ajan, kuin on tarpeen niiden tarkoitusten toteuttamista varten, joita varten tiedot kerättiin” (ks. asiat nro 30562/04 ja 30566/04, S. ja Marper v. Yhdistynyt kuningaskunta, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 14.12.2008, Recueil des arrêts et décisions 2008, 103 kohta; ks. myös esim. asia nro 62332/00, Segerstedt-Wiberg ym. v. Ruotsi, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 6.9.2006, Recueil des arrêts et décisions 2006-VII, 90 kohta). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kuitenkin niin ikään tunnustanut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan yhteydessä oikeuden ilmaisuvapauteen, kun otetaan huomioon ”internetarkistojen antama merkittävä panos uutisten ja tiedon säilyttämiseen ja levittämiseen”. (Asiat 3002/03 ja 23676/03, Times Newspapers Ltd v. Yhdistynyt kuningaskunta (nrot 1 ja 2), Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 10.3.2009, Recueil des arrêts et décisions 2009, 45 kohta).

74 — Ks. edellä 41 kohta.

75 — Ks. sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin 14 artikla.

76 — Tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2008, s. 14.

VII Kolmas kysymys, joka koskee rekisteröidyn mahdollista oikeutta tulla unohdetuksi

A Alustavat huomautukset

101. Kolmas ennakkoratkaisukysymys on merkityksellinen ainoastaan, jos unionin tuomioistuin joko hylkää edellä esittämäni päätelmän, jonka mukaan Googlen ei voida yleisesti katsoa olevan direktiivin 2 artiklan d alakohdassa tarkoitettu ”rekisterinpitäjä”, tai hyväksyy väitteeni, jonka mukaan Googlen kaltaisen internethakukoneen palveluntarjoajan voidaan joissakin tilanteissa katsoa olevan tällaisessa asemassa. Muussa tapauksessa seuraavat huomautukset eivät ole tarpeen.

102. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteleo joka tapauksessa kolmannella kysymyksellään, käsittävätkö direktiivin 12 artiklan b alakohdan mukaiset tietojen poistamista ja suojaamista koskevat oikeudet ja 14 artiklan a alakohdan mukainen vastustamisoikeus sen, että rekisteröity voi vaatia internethakukoneen palveluntarjoajia estämään henkilöä itseään koskevien, sivullisten internetsivuilla julkaistujen tietojen indeksoinnin. Esittäessään tällaisen vaatimuksen rekisteröidyt haluavat estää mahdollisesti haitallisen tiedon leviämisen internetin käyttäjille tai haluavat kyseisten tietojen tulevan unohdetuiksi, vaikka kyse olisi sivullisten laillisesti julkaisemista tiedoista. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteleo toisin sanoen lähinnä, voiko oikeus tulla unohdetuksi perustua direktiivin 12 artiklan b alakohtaan ja 14 artiklan a alakohtaan. Seuraavassa analyysissä tarkastellaan ensin tätä seikkaa kyseisten säännösten sanamuodon ja tavoitteiden perusteella.

103. Jos analyysissä päädytään siihen, ettei direktiivin 12 artiklan b alakohdassa eikä 14 artiklan a alakohdassa myönnetä tällaista suojaa, tarkastellaan seuraavaksi sitä, onko tämä tulkinta perusoikeuskirjan mukainen.⁷⁷ Tässä yhteydessä on otettava huomioon oikeudet, jotka koskevat 8 artiklassa säädettyä henkilötietojen suojaa, 7 artiklassa säädettyä yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamista, 11 artiklassa säädettyä sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta (molemmat suhteessa internetsivustojen julkaisijoiden sananvapauteen ja internetin käyttäjien tiedonvälityksen vapauteen) ja 16 artiklassa säädettyä elinkeinovapautta. Direktiivin 7 ja 8 artiklassa rekisteröidyille myönnettyjä oikeuksia on arvioitava suhteessa 11 ja 16 artiklassa tietoja levittäville tai sitä hankkiville myönnettyihin oikeuksiin.

B Voidaanko rekisteröidyn oikeus tulla unohdetuksi johtaa direktiivissä säädetystä tietojen oikaisemista, poistamista, suojaamista ja vastustamista koskevista oikeuksista?

104. Direktiivin 12 artiklan b alakohdassa säädetty oikaisemista, poistamista ja suojaamista koskevat oikeudet koskevat tietoja, joiden käsittely ei ole direktiivin säännösten mukaista, *erityisesti* tietojen puutteellisen tai virheellisen luonteen vuoksi (kursivointi tässä).

105. Ennakkoratkaisupyynnössä todetaan, ettei kyseisillä internetsivuilla olevia tietoja voida pitää puutteellisina tai virheellisinä. Siinä ei etenkään väitetä, että tällaisia tietoja sisältävää Googlen indeksiä tai välimuistia voitaisiin pitää puutteellisena tai virheellisenä. Direktiivin 12 artiklan b alakohdassa mainittu tietojen oikaisemista, poistamista tai suojaamista koskeva oikeus syntyy näin ollen ainoastaan, jos Google on käsitellyt sivullisen internetsivuilta peräisin olevia henkilötietoja muulla tavoin direktiivin vastaisesti.

77 — Unionin tuomioistuin noudatti tätä lähestymistapaa em. asiassa *McB.*, tuomion 44–79 kohta.

106. Direktiivin 14 artiklan a alakohdan nojalla jäsenvaltioiden on turvattava rekisteröidylle oikeus millä hetkellä tahansa vastustaa itseään koskevien tietojen käsittelyä tilanteeseensa liittyvien huomattavan tärkeiden ja perusteltujen syiden vuoksi, ellei kansallisessa lainsäädännössä toisin säädetä. Tämä pätee erityisesti direktiivin 7 artiklan e ja f alakohdassa mainittuihin tilanteisiin eli silloin, jos käsittely on tarpeen yleisen edun perusteella tai jos se on tarpeen rekisterinpitäjän tai tiedot saavan sivullisen oikeutetun intressin toteuttamiseksi. Direktiivin 14 artiklan a alakohdan nojalla ”rekisterinpitäjä ei enää saa käsitellä” kyseisiä tietoja, jos vastustus on perusteltu.

107. Tilanteissa, joissa internethakukoneen palveluntarjoajien katsotaan olevan henkilötietoja käsitteleviä rekisterinpitäjiä, niiden on direktiivin 6 artiklan 2 kohdan nojalla punnittava tietojen rekisterinpitäjän tai niiden sivullisten, joiden intressien mukaisesti tietoja käsitellään, intressejä suhteessa rekisteröidyn intresseihin. Kuten unionin tuomioistuimien huomautti yhdistetyissä asioissa ASNEF ja FECEMD antamassaan tuomiossa, tähän arviointiin vaikuttaa se, ovatko kyseessä olevat tiedot mahdollisesti jo yleisön saatavilla olevassa lähteessä.⁷⁸

108. Kuten lähes kaikki tässä asiassa kirjallisia huomautuksia esittäneet osapuolet ovat kuitenkin todenneet, direktiivissä ei säädetä yleisestä oikeudesta tulla unohdetuksi siten, että rekisteröidyllä olisi oikeus rajoittaa itselleen haitallisiksi katsomiensa tai omien intressiensä vastaisten henkilötietojen levittämistä tai lopettaa niiden levittäminen, ja yhdyn tähän näkemykseen. Käsiteltäessä tietoja ilman asianomaisen suostumusta on sovellettava perusteita, jotka koskevat käsittelyn tarkoitusta ja siihen liittyviä intressejä verrattuna rekisteröidyn intresseihin, eikä rekisteröidyn subjektiivisiin mieltymyksiin liittyviä perusteita. Subjektiiviset mieltymykset eivät ole direktiivin 14 artiklan a alakohdassa tarkoitettuja huomattavan tärkeitä ja perusteltuja syitä.

109. Vaikka unionin tuomioistuimien toteaisi, että internethakukoneen palveluntarjoajat olisivat rekisterinpitäjinä vastuussa sivullisen lähdesivuilla olevista henkilötiedoista (quod non), rekisteröidyllä ei silti olisi unohdetuksi tulemistä koskevaa absoluuttista oikeutta, johon hän voisi vedota näitä palveluntarjoajia vastaan. Palveluntarjoajan olisi kuitenkin asettauduttava lähdesivun julkaisijan asemaan ja tarkastettava, voidaanko henkilötietojen levittämistä kyseisillä sivuilla pitää kyseisenä ajankohtana lainmukaisena ja oikeutettuna direktiivin perusteella. Palveluntarjoajan olisi toisin sanoen luovuttava tehtävästään, jossa se toimii välittäjänä käyttäjän ja julkaisijan välillä, ja otettava vastuu lähdesivun sisällöstä sekä tarvittaessa sensuroitava sen sisältöä estämällä sen saatavuus tai rajoittamalla sen saatavuutta.

110. Täydellisyyden vuoksi on syytä palauttaa mieleen, että yleistä tietosuojasetusta koskevan komission ehdotuksen 17 artiklassa säädetään oikeudesta tulla unohdetuksi. Tämä ehdotus vaikuttaa kuitenkin saaneen osakseen paljon vastustusta, eikä sillä ole tarkoitus koontaa voimassa olevaa lainsäädäntöä vaan tehdä merkittävä lainsäädännöllinen uudistus. Sillä ei näin ollen vaikuta olevan merkitystä ennakkoratkaisukysymykseen annettavan vastauksen kannalta. Kiintoisaa on kuitenkin, että ehdotuksen 17 artiklan 2 kohdassa todetaan, että ”jos – – rekisterinpitäjä on julkistanut tiedot, sen on toteutettava julkistamiensa tietojen osalta kaikki kohtuulliset toimenpiteet – – ilmoittaakseen näitä tietoja käsitteleville kolmansille osapuolille, että rekisteröity pyytää niitä poistamaan kyseisiin henkilötietoihin liittyvät linkit tai näiden henkilötietojen jäljennökset tai kopiot”. Vaikuttaa siltä, että tekstissä pidetään internethakukoneen palveluntarjoajia pikemminkin sivullisina kuin varsinaisina rekisterinpitäjinä.

111. Katson näin ollen, ettei direktiivin 12 artiklan b alakohdassa ja 14 artiklan a alakohdassa säädetä oikeudesta tulla unohdetuksi. Tarkastelen seuraavaksi, onko tämä kyseisistä säännöksistä tehty tulkinta perusoikeuskirjan mukainen.

78 — Yhdistetyt asiat C-468/10 ja C-469/10, tuomio 24.11.2011 (Kok., s. I-12181, 44 ja 45 kohta). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että henkilötietojen julkaiseminen muualla päättää luottamuksellisuuden suojaan liittyvän pakottavan intressin (ks. asia nro 24061/04, Aleksey Ovchinnikov v. Venäjä, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 16.12.2010, 49 kohta).

C Kyseeseen tulevat perusoikeudet

112. Perusoikeuskirjan 8 artiklassa taataan jokaisen oikeus henkilötietojen suojaan. Tällaisten tietojen käsittelyn on oltava asianmukaista, ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Jokaisella on oikeus tutustua niihin tietoihin, joita hänestä on kerätty, ja saada ne oikaistuksi. Riippumaton viranomainen valvoo näiden sääntöjen noudattamista.

113. Mielestäni tämä Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston tämän alan säännöstöön sisältyvä uudelleen vahvistettu perusoikeus korostaa henkilötietojen suojaamisen merkitystä, mutta sillä ei lisätä mitään merkittäviä uusia seikkoja, jotka vaikuttaisivat direktiivin tulkintaan.

114. Perusoikeuskirjan 7 artiklan mukaan jokaisella on oikeus siihen, että hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan. Tämä säännös, joka on sisällöltään identtinen Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen (jäljempänä ihmisoikeussopimus) 8 artiklan kanssa, on otettava asianmukaisesti huomioon niiden direktiivin säännösten tulkinnassa, joissa vaaditaan, että jäsenvaltiot suojaavat *erityisesti* oikeutta yksityisyyden suojaan.

115. Huomautettakoon, että ihmisoikeussopimuksen 8 artikla käsittää myös henkilötietojen suojaan liittyviä näkökohtia. Tästä syystä ja perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan mukaisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö, joka koskee ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa, on merkityksellinen sekä perusoikeuskirjan 7 artiklan tulkinnan että sen kannalta, että direktiiviä voidaan soveltaa perusoikeuskirjan 8 artiklan mukaisesti.

116. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi asiassa Niemietz antamassaan tuomiossa, että henkilön ammatillinen toiminta ja yritystoiminta voivat kuulua ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa suojatun yksityiselämän piiriin.⁷⁹ Samaa näkemystä on noudatettu ihmisoikeustuomioistuimen myöhemmässä oikeuskäytännössä.

117. Unionin tuomioistuin totesi lisäksi yhdistetyissä asioissa Volker und Markus Schecke ja Eifert antamassaan tuomiossa,⁸⁰ että ”perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa tunnustettu oikeus yksityiselämän kunnioittamiseen henkilötietojen käsittelyssä koskee *kaikenlaisia* tunnistettua tai tunnistettavissa olevaa luonnollista henkilöä koskevia *tietoja* – –, ja – – rajoitukset, jotka voidaan legitimiesti tehdä henkilötietojen suojaan koskevaan oikeuteen, vastaavat rajoituksia, jotka sallitaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan yhteydessä”.

118. Päätelen asiassa Volker und Markus Schecke ja Eifert annetun tuomion perusteella, että perusoikeuskirjassa myönnetty yksityiselämän suoja käsittää henkilötietojen käsittelyn yhteydessä kaikki henkilöä koskevat tiedot riippumatta siitä, toimiiko henkilö yksinomaan yksityisesti vai onko hän taloudellinen toimija tai esimerkiksi poliitikko. Kun otetaan huomioon henkilötietojen ja niiden käsittelyn käsitteiden laajuus unionin lainsäädännössä, edellä mainitusta oikeuskäytännöstä näyttää seuraavan, että kaikenlainen automatisoitujen välineiden, kuten televiestinnän, sähköpostin tai sosiaalisen median, kautta välitetty luonnollista henkilöä koskeva viestintä merkitsee puuttumista kyseiseen perusoikeuteen tavalla, jonka on oltava oikeutettu.⁸¹

79 — Asia nro 13710/88, Niemietz v. Saksa, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 16.12.1992, A-sarja, nro 251 B, 29 kohta; asia nro 27798/95, Amann v. Sveitsi, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 16.2.2000, Recueil des arrêts et décisions 2000-II, 65 kohta ja asia nro 28341/95, Rotaru v. Romania, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 4.5.2000, Recueil des arrêts et décisions 2000 V, 43 kohta.

80 — Mainittu edellä, tuomion 52 kohta.

81 — Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei sitä vastoin ole antanut positiivista määritelmää yksityiselämästä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan yksityiselämä on laaja käsite, josta ei voida antaa tyhjentävää määritelmää (ks. asia nro 1314/87, Costello-Roberts v. Yhdistynyt kuningaskunta, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 25.3.1993, A-sarja, nro 247 C, 36 kohta).

119. Edellä 75 kohdassa olen todennut, että internethakukoneen palveluntarjoaja käsittelee sivullisen lähdesivuilla olevia henkilötietoja. Unionin tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa Volker und Markus Schecke ja Eifert antamasta tuomiosta seuraa näin ollen, että riippumatta tämän palveluntarjoajan tehtävän direktiivin mukaisesta luokittelusta tällaisessa tilanteessa puututaan perusoikeuskirjan 7 artiklassa kyseisille rekisteröidyille myönnettyyn yksityisyyden suojaan. Ihmisoikeussopimuksen ja perusoikeuskirjan mukaan suojattuihin oikeuksiin voidaan puuttua ainoastaan lainsäädännön nojalla ja silloin, jos se on tarpeen demokraattisessa yhteiskunnassa. Käsiteltävässä asiassa ei ole kyse siitä, että viranomaisten puuttuminen näihin oikeuksiin pitäisi oikeuttaa, vaan kyse on siitä, missä laajuudessa yksityiset voivat puuttua niihin. Tälle on asetettu rajat direktiivissä, joten puuttuminen perustuu lainsäädäntöön, kuten ihmisoikeussopimuksessa ja perusoikeuskirjassa edellytetään. Kun direktiiviä tulkitaan, tulkinta koskee näin ollen nimenomaan niitä rajoja, jotka perusoikeuskirjassa on asetettu yksityisten suorittamalle tietojen käsittelylle. Tämä herättää kysymyksen siitä, onko unionilla ja jäsenvaltioilla positiivinen velvollisuus panna oikeus tulla nohdetuksi täytäntöön internethakukoneen palveluntarjoajia, jotka ovat yksityisiä oikeussubjekteja, vastaan.⁸² Tämä puolestaan herättää kysymyksiä siitä, onko puuttuminen perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan nojalla oikeutettavissa ja mikä on kyseisen oikeuden suhde sananvapauteen, tiedonvälityksen vapauteen ja elinkeinovapauteen.

D Sananvapaus, tiedonvälityksen vapaus ja elinkeinovapaus

120. Käsiteltävä asia koskee monista eri näkökulmista sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta, jotka on vahvistettu ihmisoikeussopimuksen 10 artiklaa vastaavassa perusoikeuskirjan 11 artiklassa. Perusoikeuskirjan 11 artiklan 1 kohdassa todetaan, että ”jokaisella on oikeus sananvapauteen. Tämä oikeus sisältää mielipiteenvapauden sekä vapauden vastaanottaa ja levittää tietoja tai ajatuksia viranomaisten siihen puuttumatta ja alueellisista rajoista riippumatta”.⁸³

121. Perusoikeuskirjan 11 artiklalla suojellaan internetin käyttäjän oikeutta etsiä ja vastaanottaa internetissä saatavilla olevia tietoja.⁸⁴ Tämä oikeus koskee sekä lähdesivuilla olevia tietoja että internethakukoneiden esittämiä tietoja. Kuten olen jo maininnut, internet on mullistanut kaikenlaisen tiedon saatavuuden ja levittämisen ja synnyttänyt uudenlaisia viestintätapoja ja uudenlaista sosiaalista kanssakäymistä ihmisten välille. Tiedonvälityksen vapaudelle on mielestäni annettava erityinen suoja unionin lainsäädännössä erityisesti, kun otetaan huomioon se, että muualla maailmassa autoritaariset järjestelmät rajoittavat yhä enemmän internetiin pääsyä tai sensuroivat sen kautta välitettäviä tietoja.⁸⁵

82 — Valtion positiivisista velvollisuuksista suojella yksityisyyttä yksityisen sektorin toimijoiden puuttuessa siihen ja tarpeesta tasapainottaa tällainen velvollisuus kyseisten toimijoiden sananvapautta koskevan oikeuden kanssa ks. esim. asia nro 59320/00, Von Hannover v. Saksa, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 24.6.2004, Recueil des arrêts et décisions 2004-VI ja asia nro 7075/10, Ageyevy v. Venäjä, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 18.4.2013.

83 — Asia Handyside v. Yhdistynyt kuningaskunta, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 7.12.1976, A-sarja, nro 24, 49 kohta; asia Müller ym. v. Sveitsi, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 24.5.1988, A-sarja, nro 133, 33 kohta; asia Vogt v. Saksa, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 26.9.1995, A-sarja, nro 323, 52 kohta ja asia nro 14277/04, Guja v. Moldova, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 12.2.2008, Recueil des arrêts et décisions 2008, 69 kohta. Ks. myös asia C-274/99 P, Connolly v. komissio, tuomio 6.3.2001 (Kok., s. I-1611, 39 kohta) ja julkisasiamies Kokottin em. asiassa Satakunnan Markkinapörssi ja Satamedia 8.5.2008 esittämän ratkaisuehdotuksen 38 kohta.

84 — Asia C-360/10, SABAM v. Netlog, tuomio 16.2.2012, 48 kohta.

85 — YK:n ihmisoikeusneuvoston erityisraportin Frank La Rue:n raportti mielipiteen ja ilmaisun vapauden edistämisestä ja suojelusta (asiakirja A/HRC/17/27), 16.5.2011.

122. Perusoikeuskirjan 11 artiklalla suojellaan myös internetsivujen julkaisijoita. Sisällön asettaminen saataville internetissä on siinä tarkoitettua sananvapauden käyttöä,⁸⁶ etenkin jos julkaisija on linkittänyt sivunsa muille sivuille eikä ole rajoittanut sisältönsä indeksoimista tai arkistoinista hakukoneissa vaan on näin ilmaissut halunsa levittää sisältöä laajasti. Julkaisemalla sisältöä internetissä yksilöt voivat osallistua keskusteluun tai levittää omaa tai muiden internetin käyttäjien lataamaa sisältöä.⁸⁷

123. Käsiteltävä ennakkoratkaisupyyntö koskee erityisesti sanomalehden historia-arkistoissa julkaistuja henkilötietoja. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin huomautti edellä mainitussa asiassa Times Newspapers Ltd. vastaan Yhdistynyt kuningaskunta (nrot 1 ja 2), että internetarkistot ovat merkittävässä asemassa uutisten ja tietojen säilyttämisen ja saatavuuden kannalta: ”Nämä arkistot ovat merkittävä koulutustoiminnan ja historiatutkimuksen lähde etenkin siksi, että ne ovat helposti yleisön saatavilla ja yleensä ilmaisia. – – Jäsenvaltioille myönnetty harkintavalta tasapainon luomisessa kilpailevien oikeuksien kesken on todennäköisesti suurempi silloin, jos uutisarkistot koskevat menneisyyden tapahtumia, kuin silloin, jos niissä kerrotaan nykyhetken tapahtumista. Etenkin silloin, kun aineiston julkaisemisella ei ole kiirettä, lehdistöllä on todennäköisesti historiallisten tietojen yhteydessä tiukempi velvoite noudattaa vastuullisen journalismin periaatteita varmistaessaan tiedon *paikkansapitävyyden* (kursivointi tässä) kuin hetkellisten tietojen yhteydessä.”⁸⁸

124. Kaupallisten internethakukoneiden palveluntarjoajat tarjoavat tiedon paikannuspalveluja liiketoiminnassaan, jossa on tarkoitus hankkia tuloja avainsanamainonnasta. Se on tästä syystä liiketoimintaa, jonka harjoittamisen vapaus on tunnustettu perusoikeuskirjan 16 artiklassa unionin ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti.⁸⁹

125. On myös muistettava, ettei mikään käsiteltävistä perusoikeuksista ole absoluuttinen. Niitä voidaan rajoittaa, kunhan sille on perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan ehdot täyttävä hyväksyttävä peruste.⁹⁰

E Voidaanko rekisteröidyn oikeus tulla unohdetuksi johtaa perusoikeuskirjan 7 artiklasta?

126. Lopuksi on tarpeen pohtia, voiko direktiivin 12 artiklan b alakohdan ja 14 artiklan a alakohdan tulkitseminen perusoikeuskirjan ja erityisesti sen 7 artiklan valossa johtaa siihen, että oikeus tulla unohdetuksi tunnustetaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tarkoittamalla tavalla. Tällainen päätelmä ei ensinnäkään olisi vastoin perusoikeuskirjan 51 artiklan 2 kohtaa, koska sillä täsmennettäisiin direktiivissä jo tunnustetun, tietojen vastaanottamista ja vastustamista koskevan rekisteröidyn oikeuden ulottuvuutta, eikä sillä luotaisi uusia oikeuksia tai laajennettaisi unionin lainsäädännön soveltamisalaa.

86 — Em. asia Satakunnan Markkinapörssi ja Satamedia, tuomion 60 kohta.

87 — Tässä yhteydessä on muistettava, että direktiivin 9 artiklassa olevaa journalistista poikkeusta ”ei sovelleta pelkästään joukkotiedotusyrityksiin vaan tämän lisäksi myös kaikkiin journalismia harjoittaviin henkilöihin” (ks. em. asia Satakunnan Markkinapörssi ja Satamedia, tuomion 58 kohta).

88 — Em. asia Times Newspapers Ltd (nrot 1 ja 2), tuomion 45 kohta.

89 — Asia C-70/10, Scarlet Extended, tuomio 24.11.2011 (Kok., s. I-11959, 46 kohta) ja em. asia SABAM v. Netlog, tuomion 44 kohta.

90 — Ks. myös yhdistetyt asiat C-317/08-C-320/08, Alassini ym., tuomio 18.3.2010 (Kok., s. I-221, 63 kohta), jossa unionin tuomioistuin totesi, että ”vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee – –, että perusoikeudet eivät kuitenkaan ole ehdottomia, vaan niitä voidaan rajoittaa, kunhan rajoitukset tosiasiallisesti palvelevat yleisen edun mukaisia kyseisellä toimenpiteellä tavoiteltuja tavoitteita eikä niillä puututa perusoikeuksiin tavoitellun päämäärän kannalta suhteettomasti ja tavalla, jota ei voida hyväksyä ja jolla loukattaisiin näin suojattujen oikeuksien keskeistä sisältöä (ks. tästä asia C-28/05, Doktor ym., tuomio 15.6.2006, Kok., s. I-5431, 75 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja asia nro 37112/97, Fogerty v. Yhdistynyt kuningaskunta, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 21.11.2001, Recueil des arrêts et décisions 2001-XI, 33 kohta)”. ”

127. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi asiassa Aleksey Ovchinnikov antamassaan tuomiossa,⁹¹ että ”joissakin tilanteissa voi olla perusteltua rajoittaa jo julkistettujen tietojen uudelleen esittämistä esimerkiksi, jotta voidaan estää sellaisten uusien yksityiselämään liittyvien yksityiskohtien julkittuminen, jotka eivät kuulu yleisesti tärkeästä asiasta käytävän poliittisen tai julkisen keskustelun piiriin”. Yksityiselämän suoja koskevaan perusoikeuteen voidaan näin ollen lähtökohtaisesti vedota, vaikka kyseinen tieto on jo julkistettu.

128. Rekisteröidyn oikeus yksityiselämänsä suojaamiseen on kuitenkin tasapainotettava muiden perusoikeuksien kanssa ja etenkin sananvapauden ja tiedonvälityksen vapauden kanssa.

129. Sanomalehden julkaisijan tiedonvälityksen vapaus suojaa sen oikeutta julkaista painetut sanomalehtensä internetissä uudelleen digitaalisessa muodossa. Viranomaiset, myöskään tietosuojaviranomaiset, eivät mielestäni voi sensuroida tällaisia uudelleenjulkaisuja. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asiassa Times Newspapers Ltd vastaan Yhdistynyt kuningaskunta (nrot 1 ja 2) antama tuomio⁹² osoittaa, että julkaisijan vastuu historiallisten julkaisujen *paikkansapitävyydestä* voi olla tiukempi kuin tämänhetkisten uutisten paikkansapitävyyttä koskeva vastuu ja saattaa edellyttää asianmukaisten riidanlaista sisältöä koskevien *täydentävien varoitusten* käyttöä. Katson kuitenkin, ettei ole mitään perusteita vaatia, että sanomalehtinumero julkaistaisiin uudelleen digitaalisesti eri sisältöisenä kuin alkuperäinen painettu versio. Se johtaisi historian väärentelemiseen.

130. Käsiteltävän riita-asian tietosuojongelma ilmenee ainoastaan, jos internetin käyttäjä näppäilee rekisteröidyn etu- ja sukunimet hakukoneeseen, jolloin hän saa linkin sanomalehden internetsivulle, joka sisältää riitautetut ilmoitukset. Internetin käyttäjä käyttää tällaisessa tilanteessa *aktiivisesti oikeuttaan vastaanottaa rekisteröidystä tietoa julkisista lähteistä* syistä, jotka ovat ainoastaan hänen tiedossaan.⁹³

131. Nykyisessä tietoyhteiskunnassa oikeus etsiä internetissä julkaistua tietoa hakukoneiden välityksellä on yksi tärkeimmistä keinoista käyttää tätä perusoikeutta. Tämä oikeus käsittää epäilemättä oikeuden etsiä muista henkilöistä tietoa, jota suojaa lähtökohtainen oikeus yksityiselämän suojaan, kuten henkilön liiketoimintaan tai poliittiseen toimintaan liittyviä internetissä olevia tietoja. Internetin käyttäjän tiedonsaantioikeus vaarannettaisiin, jos hänen tietystä henkilöstä tekemänsä tietohaku ei antaisi hakutuloksia, jotka antaisivat totuudenmukaisen kuvan merkityksellisistä internetsivuista vaan antaisivat siitä ”siistityn” (engl. bowdlerised)⁹⁴ version.

132. Internethakukoneen palveluntarjoaja käyttää laillisesti sekä elinkeinovapauttaan että sananvapauttaan, kun se saattaa internetiin saataville tiedon paikannuskeinoon, joka perustuu hakukoneeseen.

133. Tähän asiaan liittyvä perusoikeuksien erityisen monimutkainen ja hankala asetelma estää sen, että rekisteröidylle direktiivissä myönnetyn oikeudellisen aseman vahvistaminen unohdetuksi tulemista koskevalla oikeudella voisi olla perusteltua. Se merkitsisi sananvapauden ja tiedonvälittämisen vapauden kaltaisten keskeisten oikeuksien uhraamista. Toivon myös, ettei unionin tuomioistuin toteaa, että yksittäistapauksissa nämä keskenään ristiriitaiset intressit voitaisiin tyydyttävällä tavalla tasapainottaa tapauskohtaisesti, ja että tämä arviointi jätettäisiin internethakukoneen palveluntarjoajalle. Jos unionin tuomioistuin edellyttää tällaisia ”tiedoksianto- ja poistamiskäytäntöjä”, ne johtavat todennäköisesti joko siihen, että kaikki vastustettuun sisältöön johtavat linkit poistetaan automaattisesti, tai siihen, että suosituimmat ja merkittävimmät internethakukoneen palveluntarjoajat

91 — Mainittu edellä, tuomion 50 kohta.

92 — Mainittu edellä.

93 — Oikeudesta vastaanottaa tietoa ks. asia Observer ja Guardian v. Yhdistynyt kuningaskunta, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 26.11.1991, A-sarja, 60 kohta ja asia nro 42864/05, Timpul Info-Magazin ja Anghel v. Moldova, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 27.11.2007, 34 kohta.

94 — Thomas Bowdler (1754–1825) julkaisi siistityn version William Shakespearen teoksista; sen oli tarkoitus olla alkuperäistä versiota soveltuvampi 1800-luvun naisille ja lapsille.

joutuvat käsittelemään hallitsemattoman määrän pyyntöjä.⁹⁵ Tässä yhteydessä on tarpeen muistaa, että sähköisestä kaupankäynnistä annetussa direktiivissä olevat ”tiedoksianto- ja poistamiskäytännöt” liittyvät lainvastaiseen sisältöön, kun taas käsiteltävässä asiassa on kyse julkistetun legitiimin ja laillisen tiedon poistamista koskevasta pyynnöstä.

134. Etenkään internethakukoneen palveluntarjoajille ei pitäisi sälyttää edellä mainittua velvollisuutta. Jos niin tehtäisiin, puututtaisiin internetsivun julkaisijan sananvapauteen, ja tällä ei olisi asianmukaista oikeussuojaa tällaisessa tilanteessa, koska kaikki sääntelemättömät tiedoksianto- ja poistamiskäytännöt olisivat yksityisasiointa rekisteröidyn ja hakukoneen palveluntarjoajan välillä.⁹⁶ Tämä johtaisi siihen, että yksityinen sensuroisi julkaisijan julkaisemaa sisältöä.⁹⁷ On täysin eri asia, että valtioilla on positiivisia velvollisuuksia tarjota tehokas oikeussuojakeino sellaista julkaisijaa vastaan, joka rikkoo oikeutta yksityiselämän suojaan ja joka internetin yhteydessä olisi internetsivun julkaisija.

135. Kuten tietosuojatyöryhmä on huomauttanut, kansalliseen lainsäädäntöön perustuvasta internethakukoneen palveluntarjoajien toissijaisesta vastuusta voi seurata velvollisuus estää pääsy sivullisten internetsivustoille, joilla on lainvastaista aineistoa, kuten immateriaalioikeuksia rikkoville internetsivuille tai sivuille, joilla on herjaavaa tai rikollista tietoa.⁹⁸

136. Näitä palveluntarjoajia vastaan ei sen sijaan voida direktiivin perusteella vedota yleiseen oikeuteen tulla unohdetuksi edes siinä tapauksessa, että direktiiviä tulkitaan perusoikeuskirjan mukaisesti.

137. Edellä esitetyistä syistä ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen, ettei direktiivin 12 artiklan b alakohdassa säädetystä tietojen poistamista ja suojaamista koskevista oikeuksista ja 14 artiklan a alakohdassa säädetystä vastustamista koskevasta oikeudesta voida johtaa ennakkoratkaisupyynnössä kuvattua oikeutta tulla unohdetuksi.

VIII Ratkaisuehdotus

138. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Audiencia Nacionalin kysymyksiin seuraavasti:

- 1) Henkilötietojen käsittely suoritetaan yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24.10.1995 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 95/46/EY 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettussa rekisterinpitäjän toimipaikassa tapahtuvan toiminnan yhteydessä, kun internethakukoneen tarjoava yritys perustaa jäsenvaltioon toimiston tai tytäryhtiön, jonka tehtävänä on markkinoida ja myydä hakukoneen mainospaikkoja ja jonka toiminta kohdistuu kyseisen valtion asukkaisiin.
- 2) Internethakukoneen palveluntarjoaja, jonka hakukone paikallistaa sivullisten internetissä julkaisemia tai siihen liittämiä tietoja, indeksoi niitä automaattisesti ja varastoi niitä tilapäisesti ja lopuksi saattaa ne internetin käyttäjien käyttöön tietyssä etusijajärjestyksessä, ”käsittelee” henkilötietoja direktiivin 95/46 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettulla tavalla, jos mainittuihin tietoihin sisältyy henkilötietoja.

Internethakukoneen palveluntarjoajan ei hakukoneensa indeksin sisältöä lukuun ottamatta kuitenkaan voida katsoa olevan direktiivin 95/46 2 artiklan d alakohdassa tarkoitettu henkilötietoja käsittelevä ”rekisterinpitäjä”, ellei se indeksoi tai arkistoi henkilötietoja internetsivun julkaisijan ohjeiden tai pyyntöjen vastaisesti.

95 — Em. asia SABAM v. Netlog, tuomion 45–47 kohta.

96 — Em. asiassa L'Oréal ym. esittämäni ratkaisuehdotuksen 155 kohta.

97 — Em. asia SABAM v. Netlog, tuomion 48 ja 50 kohta.

98 — Tietosuojatyöryhmän em. lausunto 1/2008, s. 14 ja 15.

- 3) Direktiivin 95/46 12 artiklan b alakohdan mukaisista tietojen poistamista ja suojaamista koskevista oikeuksista ja 14 artiklan a alakohdan mukaisesta vastustamisoikeudesta ei voida johtaa rekisteröidylle oikeutta vaatia hakukoneen palveluntarjoajia estämään henkilöään koskevien, sivullisten internetsivuilla laillisesti julkaistujen tietojen indeksointi vedoten tahtoonsa siitä, etteivät internetin käyttäjät saa tutustua näihin tietoihin, kun hän katsoo tietojen voivan aiheuttaa hänelle haittaa tai jos hän haluaa niiden tulevan unohdetuiksi.